

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 01.10.1988, sp. zn. Stanovisko

Číslo: 39/1989

Právní věta: Zhodnotenie praxe súdov pri rozhodovaní o trestnej činnosti mladistvých

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 01.10.1988

Spisová značka: Stanovisko

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Loupež, Mladiství, Obhájce, Řízení proti mladistvým, Ustanovení obhájce, Vydírání

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 1

§ 234 odst. 1

§ 235 odst. 1 141/1961 Sb. § 37 odst. 1

§ 291

§ 3 odst. 2

§ 38 odst. 1

§ 40

§ 75

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

39/1989 sb. rozh.

Zhodnotenie praxe súdov pri rozhodovaní
o trestnej činnosti mladistvých

Cieľom našej socialistickej spoločnosti je všestranný a harmonický rozvoj človeka. Na dosiahnutie tohto cieľa je zameraná výchova mladej generácie v duchu marxisticko-leninského svetového názoru a jej príprava na život a prácu. Význam tejto výchovy a nutnosť jej ďalšieho skvalitňovania podčiarkol aj XVII. zjazd KSČ; zdôraznil, že vzťah k mladému pokoleniu – i so zreteľom na prebiehajúcu prestavbu spoločnosti – je vzťahom k budúcnosti našej krajiny, čoho si musí byť vedomá celá spoločnosť, stranícke, štátne a spoločenské orgány a organizácie, rodina, škola i pracovné kolektívy.

Pri uskutočňovaní právnej politiky strany v skúmanej oblasti má osobitný význam plnenie úloh, vyplývajúcich zo Súborov opatrení orgánov trestného konania smerujúcich k obmedzovaniu trestnej a inej protispoločenskej činnosti mládeže na roky 1986 až 1990, ktoré boli prijaté na úrovni československej federácie a v obidvoch národných republikách. Na dôležitosť plnenia úloh, ktoré v boji proti trestnej činnosti mladistvých vyplývajú pre súdy, upriamila pozornosť aj Smernica pléna

Najvyššieho súdu ČSSR z 15. 5. 1986 č. Plsf 1/86 „Hlavné smery činnosti Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky po XVII. zjazde KSČ s výhľadom do roku 2000 a úlohy na roky 1986 až 1990“.

Na tomto úseku kriminality majú značný význam aj závery Predsedníctva ÚV KSČ zo 4. 2. 1987, týkajúce sa komplexu zásadných preventívnych opatrení v záujme zvýšenia účinnosti boja proti alkoholizmu a iným toxikomániám.

Najvyššie súdy republík i Najvyšší súd ČSSR v minulosti venovali sústavnú pozornosť praxi súdov pri postihu trestnej činnosti mladistvých a o tejto problematike vydali niekoľko zovšeobecňujúcich materiálov. Najvyšší súd ČSSR zovšeobecnil prax súdov na tomto úseku rozhodovania v správach o zhodnotení aplikácie ustanovenia § 75 Tr. zák. a niektorých súvisiacich trestnoprávnych ustanovení v konaní proti mladistvým č. [Plsf 3/81](#) a o zhodnotení poznatkov o súdnej praxi pri rozhodovaní o trestných činoch a prečinoch spáchaných mladistvými č. [Tpjf 115/84](#). Týmito zovšeobecňujúcimi materiálmi a dozorovou činnosťou najvyšších súdov republík boli nižšie súdy náležite usmernené, aby prerokúvaníu trestných vecí mladistvých venovali osobitnú pozornosť, hlavne aby starostlivejšie zisťovali príčiny a podmienky páchania trestnej činnosti, aby zvýšili účinok trestného konania a účinnejšie pôsobili na mladú generáciu, najmä spolu so Socialistickým zväzom mládeže, s národnými výbormi, so školou a rodinou.

Význam, aký problematike trestnej činnosti mladistvých pripisujú stranícke a štátne orgány, viedol plénum Najvyššieho súdu ČSSR k tomu, že v cit. Smernici č. Plsf 1/86 uložilo trestnému kolégium vykonať kontrolné zhodnotenie praxe súdov pri rozhodovaní o tejto trestnej činnosti.

Do plnenia tejto úlohy sa zapojili najvyššie súdy republík, ktoré v súčinnosti s krajskými súdmi (Mestským súdom v Prahe a Bratislave) vykonali kontrolný prieskum, predmetom ktorého boli trestné veci mladistvých právoplatne skončené v roku 1986 (v ČSR) a 1987 (v SSR).

Na základe výsledkov týchto prieskumov, sledovania rozhodovania najvyšších súdov republík i z vlastného rozhodovania o sporoch o príslušnosť a o návrhov na odňatie a prikázanie vecí mladistvých, informácií získaných z gremiálnych porad krajských súdov (Mestského súdu v Prahe a Bratislave) a poznatkov zo štatistických prehľadov ministerstiev spravodlivosti ČSR a SSR o kriminalite mladistvých, trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSSR zhodnotilo a zovšeobecnilo prax súdov pri rozhodovaní o trestných činoch a prečinoch spáchaných mladistvými. Pritom sa zameralo aj na to, ako sa realizovali závery cit. zovšeobecňujúcich materiálov Najvyššieho súdu ČSSR č. [Plsf 3/81](#) a č. [Tpjf 115/84](#)

I.

Stav a vývin kriminality mladistvých

V období rokov 1979 až 1983 v ČSSR počet právoplatne odsúdených mladistvých stúpal. Tento počet – s výnimkou roku 1985, v ktorom sú štatistické údaje ovplyvnené amnestiou prezidenta republiky z 8. 5. 1985 – mal vzostupnú tendenciu aj v ďalšom období do roku 1986. Pokles nastal až v roku 1987, v ktorom bolo menej odsúdených ako v predchádzajúcich rokoch. Ďalej pokračoval aj v roku 1988; štatistické údaje za tento rok sú ovplyvnené amnestiou prezidenta republiky z 27. 10. 1988.

V ČSR bolo v roku 1983 odsúdených 9764 mladistvých, v roku 1986 tento počet stúpol na 9944, v roku 1987 poklesol na 9393 a v roku 1988 na 8394 mladistvých.

Vývin počtu mladistvých odsúdených v obidvoch národných republikách je značne odlišný. Zatiaľ čo v ČSR sa v rokoch 1983 až 1987 prejavovala stúpajúca tendencia, v SSR to bolo naopak. V roku 1983 bolo odsúdených v ČSR 6430 (8,0 %) a v SSR 3334 (8,4 %) mladistvých, v roku 1987 v ČSR 7034 (8,9

%) a v SSR iba 2359 (5,7 %).

Obdobná je situácia aj pokiaľ ide o mladistvých odsúdených len za trestné činy. V roku 1987 sa oproti roku 1983 počet aj podiel mladistvých páchatelov trestných činov na celkovom počte odsúdených osôb za trestné činy v ČSR zvýšil o 927 (1,8 %), v SSR znížil o 638 (2,4 %) mladistvých. Priaznivejší vývin v národných republikách možno zaznamenať u mladistvých odsúdených za prečiny. Napr. podiel mladistvých na celkovom počte odsúdených za prečiny v SSR klesol z 9,7 % v roku 1983 na 6,3 % v roku 1987, v ČSR z 9,2 % na 8,2 %.

Významným hľadiskom hodnotenia kriminality mladistvých je koeficient trestnosti na 10 000 obyvateľov tejto vekovej kategórie. V období rokov 1979 až 1983 – s výnimkou roku 1980 – sa tento koeficient v ČSSR zvyšoval. V hodnotenom období klesol zo 155 v roku 1983 na 134 v roku 1987, v SSR výrazne (zo 148 na 97) a v ČSR iba veľmi málo (zo 159 na 154).

Uvedené údaje svedčia o tom, že hoci v ČSR bolo v roku 1987 v porovnaní s rokom 1983 odsúdených viac mladistvých, napriek tomu sa kriminalita mladistvých v tejto republike vzhľadom na počet osôb tejto vekovej kategórie nezvýšila. Pokiaľ ide o SSR, tam je situácia ešte priaznivejšia, lebo koeficient trestnosti klesol dokonca pod 100 osôb.

Podrobnejšie štatistické údaje sú uvedené v pripojenej tabuľke č. 1.

V roku 1987 sa oproti roku 1983 zvýšil počet mladistvých odsúdených za trestné činy krádeže, sprenevery a podvodu (z 1057 na 1131), rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve (z 938 na 1028), lúpeže (z 309 na 334) a znásilnenia (z 86 na 101). Zvýšenie ovplyvnil stav kriminality mladistvých v ČSR, lebo kým v SSR počet mladistvých odsúdených za tieto trestné činy – okrem trestného činu znásilnenia – poklesol, v ČSR stúpol. Pri ostatných sledovaných trestných činoch sa v čs. federácii znížil počet týchto osôb, napr. za trestné činy neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla (zo 783 na 660), ublíženia na zdraví a ruvačky (z 535 na 453), výtržníctva (z 553 na 447), príživníctva (z 319 na 211) a vraždy (zo 7 na 3).

Znížil sa aj počet mladistvých odsúdených za prečiny proti majetku v socialistickom a osobnom vlastníctve, proti pracovnej disciplíne a za prečiny príživníctva. Zníženie je výrazné pri prečine proti majetku v socialistickom a osobnom vlastníctve (z 2668 na 2030). Pri dosiahnutí priaznivejšieho stavu, ktorý možno zaznamenať v oboch národných republikách, napomohlo stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu ČSSR z 11. 7. 1985 č. [Tpjf 127/84](#). Týmto stanoviskom bola usmernená prax súdov a ostatných orgánov činných v trestnom konaní pri postihu mladistvých za tento najfrekvencovanejší prečin.

Bližšie štatistické údaje o počte mladistvých odsúdených za vybrané trestné činy a prečiny v rokoch 1983 a 1987 obsahuje tabuľka č. 2.

II.

Povaha a formy trestnej činnosti mladistvých,
jej príčiny a podmienky

Trestná činnosť mladistvých – obdobne ako v minulosti – sa koncentruje v niekoľkých úsekoch. V roku 1987 sa v ČSSR mladiství páchatelia najčastejšie dopúšťali trestných činov proti majetku, najmä trestného činu krádeže (17,1 %), rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve (15,6 %), neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla (10,0 %), trestných činov v doprave (9,8 %), výtržníctva (7,2 %) a úmyselných trestných činov ublíženia na zdraví a ruvačky (6,9 %).

Z prečinov páchali mladiství najviac úmyselné prečiny proti majetku v socialistickom a osobnom vlastníctve (72,5 %), prečiny príživníctva (10,4 %) a prečiny proti pracovnej disciplíne podľa § 8

písm. c) zák. č. 150/1969 Zb. (6,2 %).

V obidvoch národných republikách sa pri niektorých trestných činoch a prečinoch vyskytujú pomerne značné rozdiely. Napr. v SSR vo väčšej miere ako v ČSR páchajú mladiství trestné činy rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve (v SSR 18,2 %, v ČSR 14,7 %), trestné činy úmyselného ublíženia na zdraví a ruvačky (11,7 % oproti 5,3 %) a lúpeže (8,2 % oproti 4,0 %). Opačná situácia je napr. pri trestných činoch spáchaných mladistvými v doprave (v SSR 6,3 %, v ČSR 11,0 %) a pri prečine príživníctva (4,7 % oproti 12,3 %).

V roku 1987 sa mladiství páchatelia - i keď v menšom rozsahu ako v roku 1983 - výraznejšie podieľali na celkovom počte odsúdených za niektoré závažné trestné činy. Napr. v SSR podiel mladistvých odsúdených bol pri trestných činoch pohlavného zneužívania 31,3 %, lúpeže 29,1 % a znásilnení 22,0 %.

Podľa výsledkov vykonaného prieskumu sa v porovnaní s predchádzajúcim obdobím formy trestnej činnosti mladistvých v podstate nezmenili.

Pri majetkovej trestnej činnosti išlo prevažne o drobné krádeže v rôznych predajniach či drobné vlámania do chát, garáží, stánkov PNS a reštauračných zariadení, odcudzovanie osobných vecí pracovníkov odložených na pracovisku, prípadne na spoločných ubytovniach. Pomerne rozšíreným spôsobom páchania tejto trestnej činnosti je vykrádanie zaparkovaných motorových vozidiel. Mladiství páchatelia jednak demontujú rôzne vonkajšie súčiastky automobilu (napr. stierače, spätné zrkadlá, reflektory, kolesá), jednak sa vlámu do vozidla, z ktorého odcudzujú rôzne veci, najčastejšie reprodukčnú techniku, poťahy a odložené šatstvo.

Pozornosť si zasluhuje prípad troch mladistvých, ktorí v budove pošty v SSR odtrhli celý telefónny automat v hodnote 16 978,- Kčs, odniesli ho, vypáčili, ale získali len 24,- Kčs; potom prístroj odhodili do potoka, kde ležal dva mesiace, až došlo k jeho zničeniu.

Vyskytli sa však ešte závažnejšie prípady majetkovej trestnej činnosti, ktoré sa vyznačovali tým, že mladiství vykonali série vlámaní do objektov socialistických organizácií alebo do súkromných rekreačných objektov a bytov, z ktorých odcudzovali peniaze a rôzne cenné veci, najmä videotechniku. V niektorých prípadoch bolo zistené, že mladiství sa dopustili viacerých závažných trestných činov. Napr. Krajský súd v Ostrave ako súd prvého stupňa odsúdil mladistvého okrem trestných činov neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla a príživníctva aj za tri trestné činy lúpeže. Jeden z trestných činov, ktorý bol kvalifikovaný podľa § 234 odst. 1, 2 písm. b) Tr. zák., sa vyznačoval značnou brutalitou, lebo mladistvý napadol staršiu ženu tak, že ju železnou tyčou uderil dvakrát do týla, v dôsledku čoho spadla na zem; tam sa jej snažil vytrhnúť tašku, čo sa mu nepodarilo napriek tomu, že poškodenú niekoľkokrát uderil tyčou i do rúk; z obavy pred pribiehajúcimi občanmi z miesta činu utiekol. Poškodenej spôsobil závažné poranenie s dobou liečenia 10 - 12 týždňov a následnou rehabilitáciou, ktorá ešte v čase rozhodovania súdu trvala.

Veľmi rozšírenou formou trestnej činnosti mladistvých je neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla; spravidla ide o malé motocykle alebo o osobné motorové vozidlá. Časté sú aj prípady výtržníckeho správania sa mladistvých, ktoré sa neraz končia fyzickým napadnutím iných osôb alebo sa vyznačujú vandalizmom, ako je napr. poškodzovanie čakární, osobných motorových vozidiel, či rozbíjanie výkladov.

Príživnícky spôsob života mladistvých sa najčastejšie vyskytuje na úkor najbližších rodinných príslušníkov. Takýto spôsob života často vedú mladiství, ktorí utiekli z výchovného ústavu mládeže, kam boli umiestení na základe rozhodnutia súdu.

Najvyšší súd ČSR poukazuje aj na to, že v sledovanom období sa prejavil častejší výskyt šikanovania a vydierania. Spravidla išlo o trestnú činnosť, ktorú mladiství páchali v rozličných internátnych zariadeniach, kde najmä starší uční požadovali rôzne služby alebo nútili mladších spoluúčtov k ponížujúcemu a nedôstojnému konaniu. Páchateľmi tejto činnosti nie sú iba mladiství chlapci, ale aj dievčatá. Napr. v jednej veci v ČSR boli páchateľkami štyri mladistvé, ktoré v internáte stredného odborného učilišťa nútili poškodené vliezť do skrine, kukať, štekať, vytierať dlážku šnúrkami od topánok a pod. Páchateľky okrem toho vyzliekali poškodené do naha, sprchovali ich studenou vodou a tlkli.

Za pomerne novú formu trestnej činnosti mladistvých sa v ČSR označujú prípady falšovania občianskych preukazov, keď mladiství upravujú dátum narodenia tak, aby im umožnil prístup do reštauračných zariadení a diskoték, a najmä aby neboli obmedzovaní či kontrolovaní pri nákupe a konzumácii alkoholických nápojov. V jednej veci mladistvá, ktorá je vedená v evidencii toxikomanov, zmenila v svojom občianskom preukaze dátum narodenia na vek vyšší ako 18 rokov a preukaz potom použila na nákup toluénu.

Podľa poznatkov získaných z kontrolného prieskumu sa v ČSR v roku 1986 zvýšil počet mladistvých stíhaných pre výrobu roztoku kodeínu z Alnagonu pre vnútrožilnú aplikáciu a ďalších psychotropných látok. Aj v SSR sa zistil prípad stíhania mladistvého preto, že pravidelne zaobstarával toluén, acetón, lepidlá Rosolovan a Vulkán a ich výpary spolu s ďalšími maloletými vdychoval.

Aj keď nie príliš často, v obidvoch národných republikách sa vyskytuje trestná činnosť mladistvých inšpirovaná nepriateľskou ideológiou, niekedy spáchaná aj pod vplyvom alkoholu. Napr. mladistvý v podnapilom stave vykrikoval heslá oslavujúce fašizmus a fašistické pozdravy. Dvaja mladiství písali na múr kostola a na múry ďalších domov nápisy hanobiace KSČ, ZNB a pod., ďalej napísali 26 letákov hanlivého zamerania proti osobe prezidenta ČSSR, proti KSČ a spojenectvu so ZSSR, vyzývajúcich tiež k zvrhnutiu vlády a iné; letáky vkladali do poštových schránok občanov v domoch na sídlisku. V inej veci mladistvý s dvoma dospelými páchateľmi maľovali na tabuľu MNV a na schody kostola hákové kríže a písali nápisy protisovietskeho zamerania.

V ČSR sa vyskytol prípad, v ktorom mladistvý v súvislosti s očakávaným nástupom vojenskej základnej služby ponúkol kapitalistickému štátu poskytovanie informácií, ktoré mali charakter štátneho tajomstva.

Za mimoriadne surovým spôsobom spáchaný trestný čin vraždy bol v SSR ako spolupáchateľ odsúdený mladistvý, pretože s ďalšími tromi dospelými osobami za použitia bodných nástrojov 39 ranami usmrtili poškodeného. Mladistvý pochádzal z viacčlennej cigánskej rodiny, išlo o nekvalifikovaného robotníka, ktorý v čase spáchania trestného činu nebol v pracovnom pomere. Príčinou trestnej činnosti boli dlhotrvajúce rozpory a nezhody medzi poškodeným a páchateľmi.

V porovnaní s predchádzajúcim obdobím sa príčiny trestnej činnosti mladistvých podstatnejšie nezmenili. Medzi hlavné príčiny aj naďalej patrí zanedbaná výchova mladistvých, ktorí spravidla vyrastajú v neúplných alebo rozvrátených rodinách, často v rodinách alkoholikov. V týchto rodinách rodičia nevenujú náležitú starostlivosť mravnému a duševnému vývinu dieťaťa a neprejavujú záujem o súčinnosť so školou, prípadne s odborným učilištom. Najvyšší súd SSR uvádza, že najmä u mladistvých Cigánov nízka kultúra a vzdelanostná úroveň rodičov viacerých detí nedávala predpoklady pre zabezpečenie ich riadnej výchovy. V takýchto prípadoch sa často v rodinách tolerovalo záškoláctvo a odsúdení mladiství už počas školskej dochádzky vykazovali slabý prospech v škole, mali zníženú známku zo správania a prevažná časť delikventov ukončila školskú dochádzku v šiestej triede základnej školy.

Nedostatky vo výchovnom pôsobení sa vyskytujú aj v školách, učilištiach, na pracoviskách i v činnosti

spoločenských organizácií, najmä v súvislosti so zabezpečovaním využívania voľného času, organizovaním športových a kultúrnych podujatí. Na niektorých pracoviskách negatívne pôsobia na mladistvých niektoré dospelé narušené osoby tým, že ich vedú k zlému pomeru k práci, neúcte a nerešpektovaniu nadriadených, ako i k nezodpovednému postoju k zvereným hodnotám.

Časť odsúdených mladistvých však pochádzala z usporiadaných rodín, v ktorých rodičia venovali výchove svojich detí patričnú starostlivosť. Zarážajúce je, že väčšinu mladistvých delikventov (v SSR až asi 75 %) tvoria uční alebo robotníci po ukončení školskej dochádzky, ktorí boli často ubytovaní v internátoch, čím sa dostali z vplyvu rodinného prostredia. Táto skutočnosť je varovným signálom, ktorý naznačuje, že je nanajvýš potrebné preventívno-výchovnú činnosť orgánov činných v trestnom konaní, vrátane súdov zamerať na odstránenie už spomínaných nedostatkov vo výchovnom pôsobení učňovských škôl, internátov a pracovísk, a na zvýšenie vplyvu spoločenských organizácií, najmä Socialistického zväzu mládeže.

Pomerne veľkú skupinu mladistvých páchatelov tvorili osoby, ktoré neboli v učňovskom, resp. pracovnom pomere a často neukončili ani základné školské vzdelanie. V tejto skupine prevažovali najmä mladiství Cigáni, ktorí sa výrazným spôsobom podieľali na páchaní trestných činov (v SSR až 32,2 %) a prečinov mladistvých (v SSR 20,7 %). Táto kategória páchatelov nepriaznivo ovplyvňuje stav kriminality nielen vo viacerých okresoch SSR (napr. v okresoch Rimavská Sobota, Levice, Košice-mesto, Košice-vidiek), ale aj v ČSR. Napr. na Okresnom súde v Ostrave je takmer polovica stíhaných mladistvých cigánskeho pôvodu. Tieto osoby sa v značnej miere podieľajú na páchaní závažnej trestnej činnosti lúpeží a krádeží najmä v Severomoravskom a Západočeskom kraji.

Výrazne negatívny je aj vplyv požívania alkoholických nápojov na páchanie trestnej činnosti mladistvých. Prejavuje sa najmä u trestných činov. Napr. v SSR sa v roku 1987 oproti roku 1983 podiel trestných činov spáchaných mladistvými pod vplyvom alkoholu dokonca zvýšil z 18,1 % na 20,8 %. Pri prečinoch bol vplyv alkoholu podstatne nižší a zostal približne na úrovni predchádzajúcich rokov (v roku 1987 v SSR 6,4 %).

Nealkoholová toxikománia sa ako faktor trestnej činnosti vyskytla v podstatne menšej miere, v SSR len ojedinele. V jednej veci bola v ČSR podaná obžaloba na troch mladistvých Cigánov preto, že jeden z nich, ktorý bol vedúcim partie, zakúpil väčšie množstvo tekavej látky toluénu, ktorú dal inhalovať skupine maloletých a mladistvých osôb romského etnika po dobu dvoch dní; pod vplyvom účinku tejto látky znásilnil 17 ročné dievča, pričom ďalší dvaja mladiství mu pomáhali prekonať aktívny odpor poškodenej tak, že jej držali za ruky a nohy.

Medzi podmienky, ktoré umožňujú mladistvým páchanie trestnej činnosti, patrí hlavne možnosť pomerne ľahkého získania alkoholických nápojov. Túto možnosť uľahčuje mladistvým nezodpovedný prístup pracovníkov reštauračných a iných obdobných zariadení, na niektorých pracoviskách spolupracovníci a v mieste bydliska aj spoluobčania. Najvyšší súd ČSR tiež pripomína, že v minulosti bola ľahká dostupnosť nákupu Alnagonu (tento liek sa od februára 1987 vydáva iba na lekársky predpis), ako i na možnosť zadováženia si použitých injekčných striekačiek, napr. v odpade pri nemocnici. Majetkovú trestnú činnosť umožňujú mladistvým v značnej miere i sami poškodení, ktorí sa nedostatočne starajú o bezpečnosť svojich vecí, napr. odkladajú veci bez dozoru na miestach prístupných väčšiemu počtu ľudí a šatstvo na miestach, ktoré nie sú k tomu určené, napr. ponechávajú cenné veci v automobiloch.

Vyskytol sa aj prípad, že rodičia umožnili spáchať trestný čin svojmu mladistvému synovi. Na okresnom súde v SSR sa viedlo trestné stíhanie proti mladistvému pre trestný čin pohlavného zneužívania a proti jeho rodičom pre trestný čin ohrozovania mravnej výchovy mládeže, pretože mladistvý priviedol do domu svojich rodičov maloletú a s ich súhlasom po dobu asi pol roka žil a súložil s ňou ako druh s družkou. O tom, že maloletá ešte nedovršila 15. rok svojho veku, všetci

vedeli, lebo matka maloletej ich o tejto skutočnosti informovala na druhý deň potom, ako sa jej dcéra k nim odsťahovala.

III.

Zisťovanie skutočného stavu veci

Z výsledkov kontrolného prieskumu vyplýva, že zisťovanie skutočného stavu veci sa v konaní o trestných činoch a prečinoch mladistvých udržiava stále na dobrej úrovni. K tomuto kladnému javu nesporne významnou mierou prispieva zavedená prax, že agendu mladistvých vybavujú na okresných i krajských súdov špecializované senáty a rovnako v prípravnom konaní sa táto agenda zveruje pracovníkom s náležitou odbornou prípravou. Pozitívny stav je ďalej ovplyvňovaný skladbou trestnej činnosti mladistvých, kde prevládajú veci po skutkovej i právnej stránke jednoduchšie, nehľadiac na skutočnosť, že mladiství svoju trestnú činnosť väčšinou doznávajú.

Orgány trestného konania dostatočne starostlivo zisťujú právne relevantné okolnosti, pričom venujú náležitú pozornosť hodnoteniu tých, ktoré majú vplyv na stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť (§ 3 odst. 4 Tr. zák.), ako i na záver, či stupeň nebezpečnosti činu mladistvého nie je v konkrétnom prípade iba malý v zmysle § 75 Tr. zák. Ojedinele pochybenia nemôžu významnejšie ovplyvniť celkovo kladné hodnotenie uvedenej činnosti orgánov prípravného konania a súdov.

Práve tak aj požiadavky ustanovenia § 292 Tr. por. sa v súdnej praxi plne rešpektujú. Súdny majú spravidla k dispozícii postačujúce podklady pre záver o stupni rozumového a mravného vývoja mladistvého a sú náležite oboznámené s prostredím, v ktorom prebiehalo formovanie jeho osobnosti. Potrebné zistenia čerpajú súdy predovšetkým zo správ orgánu povereného starostlivosťou o mládež, ktoré väčšinou vyžadujú už orgány prípravného konania. Popri týchto správach sa pomery mladistvých objasňujú na podklade podrobných oznámení základných škôl, učilísk a organizácií, v ktorých sú mladiství v učebnom alebo pracovnom pomere, príp. správ ústavov, v ktorých sú mladiství v ústavnej alebo ochrannej výchove. Vyžadujú sa tiež správy z miesta bydliska mladistvých. Určitý nedostatok možno vidieť iba v tom, že súdy niekedy neberú do úvahy možnosť prehliadnúť poznatky o osobe mladistvého vypočutím jeho zákonných zástupcov. Hoci v prevažnej väčšine prerokúvaných vecí uvedené zanedbanie nemá negatívny dopad na všestranné objasnenie pomerov mladistvého, vyskytli sa aj prípady, v ktorých by údaje zákonných zástupcov boli prínosom pre rozhodovanie súdu. Tak napr. vo veci Okresného súdu Brno-vidiek bola mladistvá uznaná za vinnú z dvoch trestných činov: útoku na verejného činiteľa podľa § 156 odst. 2 Tr. zák., z trestného činu podplácania podľa § 161 odst. 2 Tr. zák. a z prípravy na trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 7 odst. 1, § 158 odst. 1 písm. c) Tr. zák. Trestnej činnosti sa dopustila tým, že v januári a v apríli 1986, keď bola kontrolovaná na parkoviskách diaľnice pre podozrenie z vykonávanie prostitúcie s vodičmi kamiónov TIR, hrubo urážala príslušníkov VB a v jednom prípade sa ich pokúsila podplatiť bankovkou v hodnote 100 DM. Zo správ orgánu starostlivosti o deti sa zistilo, že na základnej škole dosahovala veľmi dobrý prospech a jej správanie bolo bezchybné. Po prijatí na priemyslovú školu nastal náhle obrat, správanie mladistvej sa výrazne zhoršilo, prestala dochádzať do školy a začala vyhľadávať prechodné známosti s mužmi. Zo správ o povesti vyplývalo, že je tu podozrenie zo zneužívania omamných látok. To však nebolo nijako overené a neboli ani vypočutí rodičia mladistvej, a to najmä na objasnenie príčin popísaných náhlych zmien v správaní mladistvej.

Niektoré pochybenia sa vyskytli pri zisťovaní príčin a podmienok trestnej činnosti mladistvých. Súdny niekedy nevenujú náležitú pozornosť najmä prípadom, keď sa mladiství dopúšťajú trestnej činnosti pod vplyvom alkoholu alebo iného omamného prostriedku, event. v súvislosti s užívaním týchto látok. Tak to bolo napr. vo veci Obvodného súdu pre Prahu 4, ktorý uznal mladistvého za vinného z trestných činov neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla a opilstva, ktoré spáchal spolu šiestimi útokmi, pričom pri piatich mal v krvi viac ako jedno promile alkoholu. Súd sa bližšie nezaoberal príčinami požívania alkoholu u mladistvého, ani nezisťoval event. závislosť mladistvého

na alkohole. V už uvádzanej veci Okresného súdu v Ústí nad Labem, v ktorej bola mladistvá uznaná za vinnú z trestného činu falšovania a pozmeňovania verejnej listiny podľa § 176 odst. 1 Tr. zák., sa súd v podstate nezaoberal skutočnosťou, že mladistvá potom, čo pozmenila v svojom občianskom preukaze dátum narodenia na vek vyšší ako 18 rokov, použila preukaz na nákup toluénu, pričom ide o osobu vedenú v evidencii toxikomanov. Súd sa uspokojil s tvrdením mladistvej, že občiansky preukaz falšovala preto, aby mohla bez obmedzenia navštevovať zábavné podniky, a nevyvodil zo zistených skutočností žiadne ďalšie závery, ktoré sa priam ponúkali.

Hoci nedostatky v uvedenom smere neboli príliš časté, súdy nemôžu podceňovať nebezpečenstvo hroziace mládeži v podobe event. návyku na alkohol či iné omamné látky, lebo ide o jav, ktorý v poslednom čase nadobúda aj v našej spoločnosti aktuálnosť.

Ako uvádza Najvyšší súd ČSR, prieskum ďalej potvrdil všeobecný poznatok, že mladiství delikventi väčšinou zlyhávajú až v čase po skončení základnej školskej dochádzky, teda po vstupe na strednú školu, do odborného učilišťa či pracovného pomeru. V tomto období sa na ich výchovu okrem rodičov podieľajú aj výchovní pracovníci príslušných inštitúcií a ako ukazuje prax, predovšetkým v učňovských zariadeniach svoje výchovné úlohy nie vždy celkom zvládnu. Dôsledkom tejto situácie je skutočnosť, že sa trestnej činnosti dopúšťa v značnej miere učňovská mládež pripravujúca sa na robotnícke povolanie. Orgány činné v trestnom konaní sú si toho vedomé a snažia sa podľa svojich možností venovať učňovskej mládeži zvýšenú pozornosť. Z hľadiska generálnej prevencie možno kladne hodnotiť najmä prerokúvanie vhodných trestných vecí mladistvých za prítomnosti organizovanej verejnosti v učňovskom zariadení za účasti žiakov učilišťa. Tak napr. vec Obvodného súdu pre Prahu

4 (trestná činnosť skupiny mladistvých spočívala v hrubom šikanovaní spolužiakov) sa prerokúvala za účasti asi 400 učňov priamo v odbornom učilišti stavebných závodov. V tejto súvislosti však treba zdôrazniť, že splnenie požiadaviek generálnej prevencie sa nemôže dosahovať na úkor výchovného účinku hlavného pojednávania na mladistvého. Preto je potrebné venovať zvýšenú pozornosť výberu vecí vhodných na prerokúvanie za účasti organizovanej verejnosti, pričom výhodné môžu byť konzultácie tejto otázky napr. s psychológmi alebo pedagógmi.

IV.

Dodržiavanie procesných predpisov v konaní proti mladistvým

Poznatky z prieskumu svedčia o tom, že sa v praxi – až na výnimky – riadne dodržiavajú osobitné procesné predpisy o konaní proti mladistvým.

Orgány prípravného konania zásadne dbali na ustanovenie § 291 Tr. por., aby mal mladistvý obvinený vždy obhajcu už od vznesenia obvinenia; správne postupovali súdy aj v konaní o prečinoch. Oba uvedené orgány robili ale chyby často v tom, že ihneď požiadali vedúceho príslušnej advokátnej poradne o ustanovenie obhájcu bez toho, aby dali mladistvému možnosť zvoliť si obhájcu sám. Za závažnejší nedostatok treba považovať prax, že vo veci mladistvého sa vykonávajú dôkazy (najčastejšie výsluch mladistvého) v čase, keď obhájca nebol ešte zvolený ani ustanovený, hoci pritom nešlo o neodkladné úkony. Takéto pochybenie sa vyskytlo napr. vo veciach Okresného súdu v Michalovciach, v ktorých bol mladistvému ustanovený obhájca až po jeho výsluchu a po vykonaní ďalších dôkazov, ktoré neboli neodkladné. V tejto súvislosti nemožno označiť za správny ani taký postup orgánov prípravného konania, keď sa uskutoční výsluch mladistvého za účasti prizvaného obhájcu, ktorého si mladistvý alebo jeho zákonný zástupca nezvolili (resp. iná oprávnená osoba podľa § 37 odst. 1 Tr. por.), ani nebol ustanovený podľa § 38 odst. 1 Tr. por., ako bolo zistené napr. vo veci Krajského súdu v Košiciach.

Na žiadúcej úrovni nie je ani vlastná účasť obhájcov pri vyšetrovacích úkonoch. Najčastejšie sa obhajci zúčastňujú vyluču mladistvého a spravidla aj oboznámenia s výsledkami vyšetrovania. Na iných procesných úkonoch sa už zúčastňujú v omnoho menšej miere a napr. v Severočeskom kraji bol dokonca zistený celý rad trestných vecí mladistvých, pri ktorých sa obhájca nezúčastnil ani na oboznámení s výsledkami vyšetrovania.

Spolupráca orgánov činných v trestnom konaní s orgánom starostlivosti o mládež nie je príliš dobrá, s výnimkou podávaných správ o pomeroch mladistvého. Hoci sa tento orgán dôsledne vyzisťuje o konaní vyšetrovacích úkonov ako i o konaní hlavného pojednávania, jeho účasť je pomerne malá, i keď treba podotknúť, že existujú značné rozdiely medzi jednotlivými okresnými a obvodnými súdmi najmä pokiaľ ide o účasť na hlavnom pojednávaní. Všeobecne platí, že ak sa zástupca orgánu starostlivosti o mládež zúčastnil na hlavnom pojednávaní, jeho aktivita sa spravidla obmedzila na prednesenie záverečného návrhu, pritom však nevyužíval ostatné oprávnenia, ktoré mu dáva Trestný poriadok.

Obdobná je situácia čo sa týka práv zákonných zástupcov mladistvých. Orgány činné v trestnom konaní ich práva plne rešpektujú, ale vlastná aktivita zákonných zástupcov počas celého trestného konania nie je výrazná a obmedzuje sa väčšinou iba na objasnenie okolností týkajúcich sa osoby mladistvého a pomerov, v ktorých vyrastal. Výnimočne boli priznané práva zákonných zástupcov rodičom mladistvého, ktorý už nadobudol plnoletosť, takže zastúpenie neprichádzalo do úvahy.

Vo väčšine skúmaných vecí nedochádzalo ku kolízii záujmov mladistvého a jeho zákonných zástupcov, aby bolo treba ustanoviť mladistvému kolízneho opatrovníka. Pokiaľ takéto prípady boli zistené, bol postup súdov spravidla v súlade so stanoviskom trestného kolégia Najvyššieho súdu ČSSR č. [Tjpf 99/85](#) z 13. 5. 1986 k správnomu výkladu zákona v otázke, či mladistvý musí mať v trestnom konaní opatrovníka v prípadoch, keď práva zákonných zástupcov nemôžu vykonávať jeho rodičia (uverejnené pod č. 31/1986 Zb. rozh. tr.). V tomto stanovisku bol vyslovený právny názor, že ak nemôže práva zákonného zástupcu z dôvodov uvedených v § 37 odst. 2 zák. č. 94/1963 Zb. o rodine, úplné znenie č. 66/1983 Zb., a § 78 odst. 1 cit. zák. vykonávať žiadny z rodičov mladistvého, vykonáva ich jeho opatrovník. Trestné kolégium tiež usmernilo orgány činné v trestnom konaní, že ak v tomto prípade mladistvý ešte nemá opatrovníka, sú tieto orgány povinné požiadať príslušný súd o jeho ustanovenie. Do doby, než bude opatrovník mladistvému ustanovený, nemožno v trestnom konaní konať tie úkony, na ktorých sa môže zákonný zástupca zúčastniť. Ako prípad ojedinelého pochybenia možno uviesť vec Okresného súdu v Banskej Bystrici, v ktorej práva zákonných zástupcov vykonávali rodičia mladistvého, voči ktorým sa dopustil trestného činu lúpeže podľa § 234 odst. 1 Tr. zák.

V trestných veciach mladistvých tak prokurátori v prípravnom konaní ako i súdy náležite rešpektujú ustanovenie § 293 Tr. por. Mladiství sa berú do väzby celkom výnimočne, a to iba v tých prípadoch, keď okolnosti týkajúce sa závažnosti trestného činu a osoby mladistvého iný postup neumožňujú. Na druhej strane sa ale nevyužíva ani možnosť nahradiť u mladistvých väzbu iným vhodným opatrením v zmysle § 73 Tr. por. Pri prieskume sa zistil iba jediný prípad, keď bol mladistvý prepustený z väzby na základe svojho písomného sľubu a sľubu jeho zákonného zástupcu, že ohlásí každú zmenu pobytu a na vyzvanie sa ustanoví k orgánom činným v trestnom konaní (§ 73 odst. 2 Tr. por.). Niektoré súdy v ČSR prejavili snahu nahradiť väzbu mladistvého dočasným umiestnením v príslušnom výchovnom zariadení, ale k realizácii týchto zámerov nedošlo s ohľadom na vyjadrenie uvedených zariadení o nedostatku voľných miest, event. preto, že výchovné zariadenia prejavili obavy, aby neboli negatívne ovplyvňované iné osoby u nich umiestnené.

Spoločné konanie proti mladistvému a osobe staršej než osemnásť rokov sa v súlade s ustanovením § 296 Tr. por. konalo len celkom výnimočne, a to iba vtedy, ak sa mladistvý rovnakou mierou podieľal na trestnej činnosti ako dospelý obvinený, pričom vekový rozdiel nebol príliš výrazný. Pochybenia

boli ojedinelé. Stalo sa tak napr. vo veci Okresného súdu v Rimavskej Sobote, v ktorej bol mladistvý odsúdený pre trestný čin pohlavného zneužívania podľa § 242 odst. 1 Tr. zák. preto, že vykonal súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov napriek tomu, že poznal jej vek. Vo veci sa konalo spoločné konanie s dospelým páchatelom, ktorý sa pohlavne stýkal s tou istou osobou, ale obaja páchatelia o sebe navzájom vôbec nevedeli.

Rozdielne sú poznatky o súdnej praxi medzi obidvoma národnými republikami pokiaľ ide o postupovanie vecí mladistvých podľa § 295 Tr. por. Najvyšší súd SSR uvádza, že súdy postupujú v súlade s požiadavkami vyslovenými v Zhodnotení poznatkov v rozhodovacej činnosti senátov trestného kolégia Najvyššieho súdu ČSSR o návrhoch na odňatie a prikázanie veci podľa § 25 Tr. por. a o sporoch o príslušnosť (§ 24 Tr. por.), ktoré bolo uverejnené pod č. 12/1972 Zb. rozh. tr. Naproti tomu Najvyšší súd ČSR konštatuje rad chýb a uzatvára, že postupovanie podľa § 295 Tr. por. sa deje často iba s cieľom zbaviť sa vecí, hoci pre takéto postup neboli splnené zákonné podmienky. Aj podľa poznatkov Najvyššieho súdu ČSSR súdy veľmi často robili chyby v tom, že v trestných veciach mladistvých mechanicky postupovali vec podľa § 295 Tr. por. súdu, v obvode ktorého boli mladiství, resp. aj ich rodičia prihlásení k trvalému pobytu bez toho, aby si overili, či sa tam skutočne zdržiavajú a bez toho, aby uvážili, či prospech mladistvého nevyžaduje, aby vec prerokoval súd, v obvode ktorého bol trestný čin spáchaný a kde sa nachádzajú všetky dôkazy potrebné na zistenie objektívnej pravdy. Najvyšší súd ČSSR pri rozhodovaní sporu o príslušnosť zistil taký prípad, v ktorom Okresný súd vo Vranove nad Topľou, ktorému bola podľa § 295 Tr. por. postúpená vec troch mladistvých, z ktorých dvaja mali v jeho obvode trvalé bydlisko, urobil chybu, keď po vylúčení veci jedného z mladistvých na samostatné prerokovanie a rozhodnutie (§ 23 odst. 1 Tr. por.) vyslovil podľa § 18 odst. 1 a § 295 Tr. por. svoju nepríslušnosť. Okresný súd totiž prehliadol ustanovenie § 23 odst. 2 pred bodkočiarkou Tr. por., podľa ktorého sa príslušnosť súdu, ktorý vec vylúčil, nemení. Ak teda okresný súd po vylúčení veci zistil, že u mladistvého sú splnené podmienky uvedené v § 295 Tr. por., mal vec postúpiť podľa tohto zákonného ustanovenia a nie vysloviť svoju nepríslušnosť (pozri č. 42/1989 Zb. rozh. tr.).

V.

Právne hodnotenie

Pri právnom posudzovaní trestnej činnosti mladistvých súdy postupujú spravidla v súlade so zákonom. Oproti predchádzajúcemu obdobiu sa výrazne zlepšila prax súdov pokiaľ ide o hodnotenie stupňa spoločenskej nebezpečnosti činu v zmysle § 3 odst. 4 Tr. zák. v súvislosti so zákonnou podmienkou zakotvenou v § 75 Tr. zák. V hodnotenom období – ako sme už uviedli – podstatne poklesol počet mladistvých odsúdených za niektoré sledované trestné činy a prečiny. Súdnú prax pozitívne ovplyvnili materiály Najvyššieho súdu ČSSR, v ktorých boli zovšeobecnené poznatky o postihu trestnej činnosti mladistvých a aplikácii § 75 Tr. zák. a ktoré boli uverejnené pod č. 16/1982 a 17/1985 Zb. rozh. tr., ako aj dozorová činnosť najvyšších súdov republík. Postih majetkových prečinov mladistvých bol modifikovaný už spomínaným stanoviskom trestného kolégia Najvyššieho súdu ČSSR č. [Tpjf 127/84](#) k výkladu materiálnej podmienky prečinu podľa § 3 odst. 1 zák. č. 150/1969 Zb. z hľadiska výšky spôsobenej škody, ktoré bolo uverejnené pod č. 1/1986 Zb. rozh. tr. Podľa tohto stanoviska, ak mladistvý spáchal čin, ktorý síce vykazuje znaky prečinu proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve podľa § 3 odst. 1 zák. č. 150/1969 Zb. o prečinoch, avšak ktorým bola spôsobená škoda neprevyšujúca 400,- Kčs (pred vydaním stanoviska iba 200,- Kčs) a ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je malý (§ 75 Tr. zák. a § 13 odst. 1 zák. č. 150/1969 Zb.) i so zreteľom na všetky ostatné okolnosti charakterizujúce čin a jeho páchatela (§ 3 odst. 4 Tr. zák., § 13 odst. 1 zák. č. 150/1969 Zb.), nie je prečinom.

Ojedinele zistené chyby sú vcelku bezvýznamné a niektoré boli napravené v odvolacom konaní. Napr. Okresný súd v Břeclave nevenoval dostatočnú pozornosť hodnoteniu stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť vo veci, v ktorej boli dvaja mladiství odsúdení pre trestný čin neoprávneného používania

cudzieho motorového vozidla podľa § 209a Tr. zák. Trestnej činnosti sa podľa výroku súdu dopustili tým, že sa v kočiárni domu, v ktorom jeden z nich býval, zmocnil malého motocykla Jawa 50, na ktorom sa vozili mestom, kde ho potom schovali. Keď sa asi o týždeň pokúšali motocykel vrátiť na pôvodné miesto, boli zadržaní. Obaja mladiství pochádzajú z usporiadaných rodín sú hodnotení ako disciplinovaní a slušní. Motívom ich činu bolo to, že sa na motocykli chceli povoziť, pričom vedeli, že majiteľ ho prakticky nepoužíva. Ihneď po jazde chceli motocykel vrátiť do kočiárne, ale znemožnil im to pohyb obyvateľov domu. Schovali ho preto na iné miesto s tým, že sa o vrátenie pokúsia inokedy. Obaja ale museli odcestovať do internátu, takže k ďalšiemu pokusu o vrátenie motocykla došlo až po týždni, keď boli zadržaní. Okolnosti prípadu svedčia pre záver, že stupeň nebezpečnosti činu bol malý v zmysle § 75 Tr. zák. a vec mala byť preto postúpená príslušnému národnému výboru ako priestupok.

Vo veci Okresného súdu Košice-vidiek bol zasa mladistvý uznaný za vinného z trestného činu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 odst. 1 písm. a) Tr. zák. na tom skutkovom základe, že cez nezamknuté dvere vnikol do pivnice miestneho pohostinstva, z ktorého sa dostal do výčapu, kde odcudzil 112,- Kčs na škodu Jednoty SD Košice. Súd pri právnom posúdení činu precenil skutočnosť, že mladiství vnikol do objektu socialistickej organizácie, a nevzal do úvahy, že nešlo o vlámanie, ale iba o využitie danej situácie. Išlo o prvý poklesok 15 ročného mladistvého, ktorý trpí slabomyseľnosťou v pásme ľahkej až strednej debility a posudzovaný skutok spáchal ako žiak 8. triedy osobitnej školy. Nezistili sa žiadne okolnosti, ktoré by stupeň nebezpečnosti činu mladistvého zvyšovali na prečin, resp. dokonca na uvedený trestný čin.

Takisto urobil chybu aj Okresný súd v Nymburku, keď uznal mladistvého za vinného z prečinu pytlactva podľa § 4 Zák. o preč., ktorého sa mal dopustiť tým, že sa snažil chytať ryby bez povolenia. Krajský súd v Prahe na odvolanie mladistvého zrušil rozsudok okresného súdu a vec postúpil národnému výboru na prerokovanie ako priestupok s odôvodnením, že uvedená kvalifikácia mladistvého nie je správna so zreteľom na jeho bezchybný osobný profil, ojedinelosť jeho počínania, ako i to, že žiadnu rybu nechytal a nespôsobil teda ani žiadnu škodu.

Väčšiu pozornosť si zasluhuje iba právny názor, ktorý sa opakovane vyskytol pri hodnotení tzv. drobných lúpeží. Súdny tieto konania, pri ktorých sú formálne znaky trestného činu lúpeže naplnené v malej intenzite, posudzujú ako trestný čin vydierania podľa § 235 odst. 1 Tr. zák.

Tento postup je do istej miery podmienený skutočnosťou, že uvedené drobné lúpeže sa často vyskytujú medzi učňami v odborných učilištiach a sú súčasťou komplexu konaní, ktoré majú charakter šikanovania, lebo poškodení sú zároveň nútení násilím alebo vyhrážkami násilia na rozličné ponižujúce úkony event. na vykonávanie rozličných služieb pre útočníkov. Súdny kvalifikujú celý komplex konania mladistvých ako trestný čin vydierania podľa § 235 odst. 1 Tr. zák. a zahrnujú pod túto kvalifikáciu a tie čiastkové útoky, ktoré smerujú k získaniu určitého majetkového prospechu. Argumentujú spravidla tým, že lúpežné konanie je v týchto prípadoch motivované skôr tendenciou útočníkov celkovo sa presadiť na úkor slabších spolužiakov a potlačiť ich slobodné rozhodovanie, zatiaľ čo snaha získať majetkový prospech ustupuje do pozadia, čo potvrdzuje aj i skutočnosť, že násilné konanie, ako i majetkový prospech, nie sú nijako výrazné.

Rovnako však súdy postupujú i v prípadoch jednorázových samostatných drobných lúpeží, pokiaľ násilné konanie nie je príliš intenzívne a majetkový prospech útočníka je zanedbateľný. Tak Mestský súd v Prahe na odvolanie mladistvého zrušil rozsudok Obvodného súdu pre Prahu 4, ktorým bol mladistvý uznaný za vinného z trestného činu lúpeže podľa § 234 odst. 1 Tr. zák. na tom skutkovom základe, že v parku najskôr pod hrozbou bitia a potom i kopnutím a zrazením na zem donútil nezisteného mládenca, aby mu vydal sumu 2,- Kčs, hoci pôvodne vyžadoval cigarety. Odvolací súd konanie mladistvého kvalifikoval ako trestný čin vydierania podľa § 235 odst. 1 Tr. zák. s odôvodnením, že motívom jeho činu bola snaha predviesť sa pred svojím dievčaťom.

Uvedené riešenie prípadov drobných lúpeží, či už ide o popísané čiastkové alebo samostatné útoky, vzbudzuje pochybnosti.

Trestný čin lúpeže je v pomere špeciality k trestnému činu vydierania a zmysel tejto zákonnej úpravy je celkom jasný. Zákonodarca vyčleňuje z možných útokov proti slobode rozhodovania človeka za použitia násilia alebo hrozby násilia určitú skupinu, ktorá pokladá za spoločensky najnebezpečnejšiu. Robí to vytvorením skutkovej podstaty trestného činu lúpeže predovšetkým s pomocou formálneho znaku, ktorého podstatou je, aby útok proti slobode smeroval zároveň aj k zmocneniu sa cudzej veci. Pokiaľ ide o útoky obmedzujúce sa len na hrozbu násilia, musí ísť o hrozbu bezprostredného násilia. Odrazom zvýšenej nebezpečnosti týchto konaní pre spoločnosť je sprísnenie trestnej sankcie oproti útokom proti slobode, ktoré nespĺňajú uvedené formálne znaky.

Preto ak určité konanie vykazuje znaky skutkovej podstaty trestného činu lúpeže, treba podriaadiť toto konanie pod uvedené zákonné ustanovenie. V žiadnom prípade nemožno prostredníctvom hodnotenia materiálneho znaku trestného činu zamieňať jeho formálne znaky za znaky inej skutkovej podstaty, upravovať ich či dopĺňať. Takýto postup je v zrejmom rozpore s požiadavkami socialistickej zákonnosti a nevyhnutne oslabuje právnu istotu spoločnosti. Pokiaľ teda nastane situácia, že konkrétne okolnosti v prípade, keď konanie páchatela naplňuje formálne znaky trestného činu lúpeže, znižujú výrazne stupeň spoločenskej nebezpečnosti činu, treba skúmať, či tento stupeň nie je malý v zmysle § 75 Tr. zák., resp. nepatrný v zmysle § 3 odst. 2 Tr. zák. Ak sa dospeje k záveru, že to tak je, nemôže ísť o trestný čin lúpeže ani o žiadny iný miernejší trestný čin (porov. č. 1/1980 Zb. rozh. tr.). Takéto konanie by, pravda, mohlo byť napr. priestupkom, ktorý by riešil vo svojej kompetencii príslušný národný výbor. Naopak, ak je stupeň nebezpečnosti činu okolnosťami prípadu síce značne znížený, ale nie až na hranicu požadovanú v § 75 Tr. zák., resp. § 3 odst. 2 Tr. zák., nedovoľuje zákon iné riešenie, než podriaadiť posudzované konanie pod presne zodpovedajúcu skutkovú podstatu a kvalifikovať ho ako trestný čin lúpeže podľa § 234 Tr. zák. Skutočnosť, že stupeň spoločenskej nebezpečnosti činu je v dôsledku určitých výnimočných okolností výrazne znížený, možno dať adekvátny výraz použitím riadnych zákonných prostriedkov, napr. uložením trestu s použitím § 40 Tr. zák.

Kvalita odôvodnenia rozhodnutí ohľadne výroku o vine je vcelku na dobrej úrovni, pričom sa pozornosť venuje najmä skutkovým zisteniam a hodnoteniu dôkazov. Vyskytujúce sa nedostatky sa spravidla týkajú rozboru otázky použitej právnej kvalifikácie, ako i dôvodov, prečo spáchaný čin vykazuje vyšší než malý stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť (§ 75 Tr. zák.). Treba však mať na zreteli, že väčšina trestných vecí mladistvých má menej závažný charakter, takže i odôvodnenie rozhodnutí je do určitej miery ovplyvnené jednoduchosťou prerokúvaných vecí.

VI.

Ukladanie trestov a ochranných opatrení

Správnym a zákonu zodpovedajúcim ukladáním trestov a ochranných opatrení sa súdy významnou mierou podieľajú na plnení úloh vyplývajúcich z právnej politiky KSČ na úseku boja proti trestnej činnosti mladistvých, a tým účinne prispievajú k obmedzovaniu tejto trestnej činnosti.

Pri trestaní mladistvých súdy vychádzajú zo zásady, že účelom trestu u mladistvého je predovšetkým vychovávať ho na riadneho pracujúceho človeka, a to so zreteľom na jeho osobné vlastnosti, na jeho rodinnú výchovu a na prostredie, z ktorého pochádza. Súdy prihliadajú aj na to, že mladiství sú ľudia ešte bez životných skutočností, ich dospievanie je sprevádzané prenikavými zmenami celej osobnosti a že sú prístupnejší výchovným vplyvom. Podstatný význam pri ukladaní trestov mladistvým majú aj ustanovenia Trestného zákona, ktoré vylučujú niektoré druhy trestov, a ktoré znižujú a obmedzujú výšku trestu odňatia slobody a vo väčšom rozsahu umožňujú upustiť od potrestania mladistvých.

Mladistvým páchatelom sa ukladajú v prevážnej miere tresty bez odňatia slobody, najmä podmiennečné tresty odňatia slobody.

Prehľad o počte a podiele trestov uložených mladistvým a upustení od ich potrestania za roky 1983 až 1987, resp. 1988 poskytujú pripojené tabuľky č. 3 až 6.

Podľa štatistických údajov v uvedenom období klesal počet i podiel nepodmiennečných trestov odňatia slobody uložených mladistvým; v roku 1983 bolo v ČSSR k tomuto trestu odsúdených 1638 (16,7 %), roku 1987 iba 1475 (15,7 %) mladistvých páchatelov. Tento priaznivejší stav sa dosiahol tým, že v SSR klesol počet aj podiel mladistvých, ktorým bol uložený tento druh trestu, zo 601 na 332, t. j. z 18,5 % na 14,1 % (v ČSR však stúpol o 106 mladistvých).

Nepodmiennečný trest odňatia slobody sa aj v roku 1987 výrazne viac ukladal mladistvým za trestné činy (19,9 %) ako za prečin (5,9 %). Približne rovnaký pomer bol aj v obidvoch národných republikách.

Podmiennečný trest odňatia slobody uložili sudy v roku 1987 až 63,6 % a trest nápravného opatrenia iba 8,5 % mladistvých páchatelov. Tento značný rozdiel ovplyvňuje skutočnosť, že medzi mladistvými je veľa takých, ktorí ešte nie sú zárobkovo činní. Uvedené druhy trestov sa takmer v rovnakom pomere ukladajú za trestné činy a za prečiny.

Počet a podiel ďalších druhov trestov, ktoré možno podľa zákona ukladať mladistvým, mal stúpajúcu tendenciu. Peňažité tresty a tresty prepadnutia veci ako samostatné tresty boli v roku 1987 uložené 221 mladistvým páchatelom (2,3 %), v roku 1983 iba 153 mladistvým (1,5 %). Stúpajúcu tendenciu ukladania týchto trestov možno zaznamenať v obidvoch národných republikách.

Rozdiely v obidvoch národných republikách vo vývoji ukladania trestov nápravného opatrenia mladistvým a upustenia od ich potrestania ukazuje nasledujúci prehľad:

ČSR

SSR

Rok:

NO v %

Upust. v %

NO v %

Upust. v %

1983

6,0

10,4

6,1

13,3

1984

6,2

9,5

6,2

14,2

1986

8,0

7,2

4,9

11,9

1987
9,7
8,0
5,2
15,0
1988
9,4
8,4
5,9
11,5

Z týchto údajov vyplýva, že za uvedené obdobie v ČSR stúpol podiel mladistvých, ktorým bol uložený trest nápravného opatrenia a klesol podiel mladistvých, u ktorých súd upustil od potrestania. V SSR bola situácia skôr opačná. Výrazný je najmä rozdiel pri upustení od potrestania za prečiny. Napr. v roku 1987 došlo k takému rozhodnutiu v ČSR u 13,7 %, a SSR až u 29,7 % mladistvých.

Štatistické údaje o skladbe trestov naznačujú, že sa využívanie celého systému trestov u mladistvých páchatelov trestných činov a prečinov – napriek niektorým rozdielom v obidvoch národných republikách – zlepšuje.

Podľa poznatkov získaných z kontrolného prieskumu je prax súdov pri ukladaní trestov mladistvým spravidla správna a v súlade so zákonom. Princípy individualizácie a diferenciacie prostriedkov na dosiahnutie cieľa Trestného zákona sa v podstate správne uplatňujú. Súdny viac ako v minulosti rešpektujú účel trestu mladistvých, čo je predovšetkým vychovávať ho na riadneho pracujúceho človeka. Niektoré zistené chyby napravili odvolacie súdy.

Nepodmienečné tresty odňatia slobody ukladali súdy mladistvým len za závažné trestné činy (napr. vraždy, lúpeže, znásilnenia, rozsiahlejšiu majetkovú trestnú činnosť spáchanú vlámaním) alebo v prípade značne narušeného mladistvého s negatívnym osobným profilom, ktorý trestnú činnosť opakoval, hoci sa na neho už pôsobilo inými výchovnými prostriedkami, resp. nový úmyselný trestný čin spáchal v skúšobnej lehote podmiennečného odsúdenia. Takýmto mladistvým – aj keď ojedinele – ukladali nepodmienečný trest odňatia slobody aj za prečiny, ktoré boli so zreteľom na zníženie hornej hranice trestnej sadzby v zmysle modifikačného ustanovenia § 79 odst. 1 Tr. zák. kratšieho trvania, najčastejšie od dvoch do štyroch mesiacov. Nedôvodné uloženie krátkodobého nepodmienečného trestu odňatia slobody nebolo zistené.

Pri ukladaní trestu odňatia slobody súdy správne aplikujú ustanovenie § 79 odst. 1 Tr. zák., niekedy však okresné súdy zabudnú toto zákonné ustanovenie vo výroku o treste citovať. Výnimku predstavuje vec Okresného súdu v Spišskej Novej Vsi, v ktorej bol mladistvý uznaný za vinného z prečinu príživníctva podľa § 10 Zák. o preč. , v páchaní ktorého pokračoval aj po dovŕšení 18. roku svojho veku. V danom prípade osobitné ustanovenie o stíhaní mladistvých nebolo v zmysle § 74 odst. 1 Tr. zák. vôbec možné použiť, teda ani ustanovenie § 79 odst. 1 Tr. zák.

Pri ukladaní nepodmienečného trestu odňatia slobody sa chyby vyskytovali len výnimočne. Neodôvodnene bol tento druh trestu uložený len vo veci Okresného súdu v Prievidzi, kde bola mladistvá nar. 5. 8. 1970 uznaná za vinnú z trestného činu pohlavného zneužívania podľa § 242 odst. 1 Tr. zák. na tom skutkovom základe, že v septembri 1986 vo večerných hodinách v Prievidzi v byte svojho druhu pohlavne zneužila jeho maloletého syna (nar. 27. 10. 1973) tak, že ho v posteli bozkávala a vykonala s ním súlož. Za tento čin jej bol uložený nepodmienečný trest odňatia slobody vo výmere jedného roka so zaradením do nápravno-výchovného ústavu pre mladistvých. Zo sociálnej anamnézy mladistvej, ktorá do spáchania trestného činu nebola súdne trestaná, vyplýva, že s ňou boli určité výchovné problémy, lebo sa často potulovala, ešte ako maloletá páchala drobné krádeže a

preto bol nad ňou v občianskoprávnom konaní nariadený dohľad. Za danej situácie, keď mladistvá uvedený trestný čin spáchala vo veku 16 rokov, mal okresný súd uvažovať, či by vhodnejším prostriedkom na nápravu mladistvej nebol podmienený trest odňatia slobody, prípadne uložený spolu s ochrannou výchovou.

Bol zistený aj prípad, že mladistvému bol podmiennečne odložený výkon trestu odňatia slobody, hoci neboli splnené zákonné podmienky pre podmiennečné odsúdenie. Vo veci Okresného súdu v Českých Budějoviciach bol mladistvý uznaný za vinného z trestného činu lúpeže podľa § 234 odst. 1 Tr. zák., ktorý spáchal tak, že maskovaný vnikol do domu slabomyselnej ženy a pod hrozbou bezprostredného násillia jej odcudzil peniaze a rozličné veci. Za to bol odsúdený na nepodmiennečný trest odňatia slobody vo výmere 18 mesiacov. Išlo o mladistvého, ktorý bol hodnotený ako nedisciplinovaný a ťažko výchovne ovládateľný. Krajský súd v Českých Budějoviciach výkon uloženého trestu odňatia slobody podmiennečne odložil na skúšobnú dobu troch rokov. Túto zmenu odvolací súd odôvodnil predovšetkým tým, že mladistvý bol v čase rozhodovania umiestnený v diagnostickom ústave. Závažnosť činu, spôsob jeho vykonania i ďalšie zistené okolnosti vyžadovali uloženie nepodmiennečného trestu odňatia slobody pri dolnej hranici zmiernenej trestnej sadzby.

V SSR sa nevyskytlo uloženie trestu odňatia slobody s použitím § 79 odst. 2 Tr. zák. a nezistila sa ani jedna vec, v ktorej by súd mal toto ustanovenie pri ukladaní trestu použiť. Naproti tomu súdy v ČSR v skúmanom období uložili trom mladistvým tresty odňatia slobody s použitím tohto zákonného ustanovenia. U všetkých troch mladistvých boli tresty odňatia slobody v rámci trestnej sadzby na päť až desať rokov, ktoré treba považovať za výnimočné, uložené za trestné činy vraždy spáchané v súbehu s ďalšími mimoriadne závažnými trestnými činmi.

Mestský súd v Prahe za tri trestné činy vraždy podľa § 219 Tr. zák. spáchané v jednočinnom súbehu s trestnými činmi znásilnenia podľa § 241 odst. 1, 3 Tr. zák. a lúpeže podľa § 234 odst. 1, 3 Tr. zák., za dva pokusy trestného činu vraždy podľa § 8 odst. 1, § 219 Tr. zák. spáchané v jednočinnom súbehu s pokusmi trestných činov znásilnenia podľa § 8 odst. 1, § 241 odst. 1, 3 Tr. zák. a lúpeže podľa § 8 odst. 1, § 234 odst. 1, 3 Tr. zák., ďalej za tri trestné činy lúpeže podľa § 234 odst. 1 Tr. zák., pokus trestného činu znásilnenia podľa § 8 odst. 1, § 241 odst. 1 Tr. zák. a trestný čin krádeže podľa § 247 odst. 1, 2 písm. b) Tr. zák. uložil mladistvému úhrnný trest odňatia slobody v trvaní desiatich rokov, pre výkon ktorého ho zaradil do nápravnovýchovného ústavu pre mladistvých. Podľa § 72 odst. 2 písm. a), odst. 4 Tr. zák. uložil mu aj ochranné ústavné psychiatrické a sexuologické liečenie. Vec prerokúval aj Najvyšší súd ČSR (11 To 14/86), ktorý zamietol odvolanie mladistvého ako neodôvodnené.

Krajský súd v Ústí nad Labem (1 T 30/86) za trestný čin vraždy podľa § 219 Tr. zák. a za pokus trestného činu lúpeže podľa § 8 odst. 1 § 234 odst. 1, 2 písm. b) Tr. zák. uložil jednému mladistvému trest odňatia slobody vo výmere ôsmich rokov a druhému sedem a pol roka.

Pri rozhodovaní o spôsobe výkonu trestu odňatia slobody u mladistvých podľa § 81 odst. 1, 2 Tr. zák. sa v SSR nezistili chyby, v ČSR iba celkom výnimočne.

Pri kontrolnom prieskume neboli zistené chyby pri ukladaní podmiennečného trestu odňatia slobody a trestu nápravného opatrenia. Obidva najvyššie súdy republík však zhodne konštatujú, že súdy stále nedostatočne využívajú možnosť ukladať primerané obmedzenia a povinnosti podľa § 59 odst. 2 a § 44 odst. 4 Tr. zák. Tento nedostatok pretrváva, hoci najvyššie súdy svojou dozorovou činnosťou, najmä zovšeobecňujúcimi materiálmi sústavne usmerňujú nižšie súdy, aby náležite využívali tento inštitút trestného práva, ktorý prehľbuje účinok výchovného pôsobenia týchto druhov trestov. Stále sa vyskytujú prípady, v ktorých neboli uložené primerané obmedzenia, resp. povinnosti, hoci pre ich uloženie boli splnené zákonné podmienky. Napr. Obvodný súd pre Prahu 4 uznal mladistvého za vinného z trestného činu nedovolennej výroby a držania omamných prostriedkov a jedov podľa § 187

odst. 1 Tr. zák., pretože po dobu jedného a pol roka si vyrábal z Alnagonu vodný výluh, ktorý si vnútrožilne aplikoval. Bol mu za to uložený trest odňatia slobody, ktorého výkon bol podmienenečne odložený na skúšobnú lehotu jedného roka. Na základe posudkov znalcov z odboru psychiatrie nezistil u mladistvého závislosť na omamných látkach a preto ochranné liečenie neuložil. V danom prípade mal však podľa § 59 odst. 2 Tr. zák. mladistvému uložiť obmedzenie spočívajúce v zákaze používania všetkých látok s psychotropnými účinkami.

Využívanie tohto zákonného inštitútu vo väčšej miere bolo v ČSR zistené iba na súdoch v Juhomoravskom kraji a na Okresnom súde v Moste; v SSR len v niektorých veciach okresných súdov v Žiline, Liptovskom Mikuláši, Trenčíne, Leviciach, Spišskej Novej Vsi, Košice-vidiek a Obvodného súdu Bratislava 2. Stanovené obmedzenia spočívali najmä v zákaze požívania alkoholických nápojov, v povinnosti riadne pracovať a bezdôvodne nevynechávať pracovné smeny, v povinnosti pravidelne navštevovať pedopsychologickú poradňu a v povinnosti podľa svojich síl nahradiť škodu spôsobenú trestnou činnosťou.

Najvyšší súd ČSR poukazuje tiež na to, že formulácia uložených obmedzení a povinností podľa cit. zákonných ustanovení nie je vždy dostatočne konkrétna a výstižná tak, aby skutočne smerovala k odstráneniu negatívnych vlastností či návykov mladistvého, ktoré spravidla boli príčinou spáchania trestnej činnosti.

Súdy ojedinele ukladali peňažité tresty, a to len mladistvým, ktorí boli v pracovnom pomere, resp. učňom v III. ročníku v období ich odborného rozvoja, keď poberali mzdu. Najvyšší súd ČSSR v už spomínanom zovšeobecňujúcom materiáli č. [Tpjf 115/84](#) upozornil na to, že mladiství majú zriedkakedy väčší príjem a pri svojom štarte do života majú zvýšené potreby, preto uloženie trestov majetkovej povahy treba mimoriadne starostlivo zvažovať z hľadiska ich osobných pomerov. V súlade s týmto názorom Najvyšší súd ČSR správne vytyka Okresnému súdu v Českej Lípe, že uložil mladistvému samostatný peňažitý trest, ktorého výmera sa javí neodôvodnene vysoká, i keď pre uloženie tohto druhu trestu boli splnené všetky zákonné podmienky. V uvedenej veci bol mladistvý uznaný za vinného z trestného činu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 odst. 1 písm. a) Tr. zák., ktorý spáchal tak, že spolu s ďalšími páchatelmi odcudzil na pracovisku v k. p. Severočeského priemyslu masného výrobky v hodnote 1629,- Kčs, ktoré odovzdal jednému z dospelých spolupáchateľov, pričom si z nich nič neponechal. Za to mu okresný súd uložil samostatný peňažitý trest vo výmere 5000,- Kčs a náhradný trest odňatia slobody na štyri mesiace. Spôsobená škoda nie je výrazná, mladistvý sám žiadny prospech nezískal a navyše sa trestného činu dopustil z podnetu dospelého spolupáchateľa. V minulosti síce už bol súdne trestaný, ale pre trestný čin inej povahy (obmedzovanie osobnej slobody podľa § 231 odst. 1 Tr. zák.). Nedostatkom okresného súdu bolo, že nezisťoval majetkové a zárobkové pomery mladistvého; táto skutočnosť iba posilňuje pochybnosti o výmere uloženého peňažitého trestu.

Podľa poznatkov získaných z prieskumu súdy upustili od potrestania mladistvého spravidla podľa § 24 odst. 1 písm. a) Tr. zák. Išlo o mladistvých, ktorí sa dopustili menej závažnej činnosti, najmä prečinu proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve podľa § 3 odst. 1 Zák. o preč. , neboli ešte súdne trestaní, v škole, na pracovisku, v mieste bydliska mali dobrú povesť a spáchanie trestnej činnosti priznali a oľutovali. Závery súdov, že povaha spáchaného činu a doterajší spôsob života mladistvého poskytovali záruku, že jeho náprava sa dosiahne už samým prerokovaním pred súdom, boli správne.

V niektorých prípadoch sa zistilo, že súdy upustili od potrestania, hoci neboli splnené zákonom požadované podmienky. Napr. Okresný súd pre Prahu-východ odsúdil mladistvú pre prečin podľa § 3 odst. 1 písm. a) Zák. o preč. , ktorého sa dopustila tým, že v byte svojej sestry odcudzila 476,- Kčs a 176 tuzexových korún. Od potrestania mladistvej okresný súd upustil, hoci sa už takmer dva roky dopúšťala závažných pokleskov v škole, najmä záškoláctva (233 neospravedlnených hodín za polrok),

vykazovala zlý prospech, za rôzne ďalšie svoje priestupky proti školskému poriadku dostala opakovane riaditeľské napomenutie, bol nad ňou ustanovený dohľad, ale napriek tomu sa jej správanie nezlepšilo. V tomto prípade nemožno očakávať, že len číre prerokovanie veci pred súdom mohlo na takto narušenú mladistvú dostatočne výchovne pôsobiť.

Vo veciach okresných súdov Bratislava-vidiek, Žilina, Spišská Nová Ves a obvodného súdu Bratislava 1 sa v rozpore s ustanovením § 24 odst. 1 písm. a) Tr. zák. upustilo od potrestania, lebo mladiství spáchanie trestnej činnosti nepriznali, teda je ani neolutovali a neprejavili účinnú snahu po náprave. V týchto veciach mali súdy uložiť primerané tresty nespojené s odňatím slobody.

Boli zistené aj také prípady, že súd náležite neskúmal podmienky upustenia od potrestania, v dôsledku čoho mladistvému nesprávne uložil trest. Napr. Okresný súd v Břeclave odsúdil mladistvú za prečin podľa § 3 odst. 1 písm. a) Zák. o přeč., ktorý spáchala tým, že odcudzila odložené džíny nohavice v hodnote 460,- Kčs, na trest odňatia slobody vo výmere jedného mesiaca, ktorého výkon podmienenečne odložil na skúšobnú lehotu jedného roka. Pri rozhodovaní súd náležite neuvážil, že mladistvá pochádzala z usporiadanej rodiny poľnohospodárskych robotníkov, v ktorej sa vychovávalo spolu 5 detí. Nohavice odcudzila len preto, že sa jej páčili a rodičia jej takéto nohavice, ktoré inak ostatné spolužiacky bežne nosili, nemohli dopriať. Mladistvá spáchanie činu úprimne ľutovala a v minulosti sa žiadneho protispoločenského konania nedopustila. V danom prípade už samo prerokovanie veci pred súdom úplne stačilo na jej nápravu.

Aplikácia ustanovenia § 24 odst. 1 písm. b) Tr. zák., podľa ktorého súd upustí od potrestania na základe prijatej ponúkanej spoločenskou organizáciou za nápravu mladistvého, je však stále neuspokojujúca. V ČSR sa takýto prípad v preskúmaných veciach nevyskytoval, v SSR sa zistil len ojedinele. Napr. vo veciach okresných súdov vo Zvolene (4 T 29/87) a Liptovskom Mikuláši (1 T 202/87) súdy upustili od potrestania mladistvých na základe prijatej záruky ponúkanej za ich nápravu ZO ROH pracoviska, a vo veciach okresných súdov v Banskej Bystrici (4 T 49/87) a v Michalovciach (2 T 861/87) súdy takto rozhodli na základe prijatia záruky, ktorú ponúkala ZO SZM pri strednom odbornom učilišti strojárskom, resp. stavebnom. Postup týchto súdov bol správny.

Pri upustení od potrestania mladistvého podľa § 24 odst. 1 písm. a) Tr. zák. súdy v preskúmaných veciach nevyužili možnosť postupu podľa § 77 odst. 1 Tr. zák., t. j. možnosť požiadať spoločenskú organizáciu, aby - hoci neponúkla záruku za jeho nápravu - pomáhala vytvárať podmienky pre to, aby mladistvý žil riadnym životom pracujúceho človeka. V štyroch veciach Okresného súdu Košice-vidiek sa zistilo, že sa podľa § 77 odst. 2 Tr. zák. upustilo od potrestania mladistvého pri súčasnom uložení ochrannej výchovy.

Počet aj podiel mladistvých, ktorým bola v ČSSR uložená ochranná výchova a ochranné liečenie, mal v porovnaní s rokom 1986 stúpajúcu tendenciu. Pokles nastal v roku 1987, v ktorom súdy nariadili ochrannú výchovu u 230 (2,4 %) a ochranné liečenie u 194 (2,1 %) mladistvých. V roku 1987 oproti roku 1983 uložili súdy v SSR ochrannú výchovu a ochranné liečenie takmer o polovicu menšiemu počtu mladistvých; v ČSR sa však mierne zvýšil počet mladistvých, ktorým bola uložená ochranná výchova (o 16) a ochranné liečenie (o 23).

Pri prieskume sa nezistilo, že súdy uložili ochrannú výchovu bez splnenia podmienok uvedených v § 84 odst. 1 Tr. zák. Iba v jednom prípade Obvodný súd pre Prahu 2 uložil popri nepodmienečnom treste odňatia slobody mladistvému ochrannú výchovu, hoci bolo zrejmé, že ani pri prípadnom podmienenečnom prepustení mladistvého by s jej realizáciou nebolo možné začať pred dovŕšením osemnásteho roku veku mladistvého. Uvedený nedostatok odstránil Mestský súd v Prahe, ktorý znovu rozhodol o treste a ochrannú výchovu z uvedeného dôvodu správne neuložil.

Na niektorých okresných súdoch v SSR sa vyskytli prípady, v ktorých bolo možné po event. došetrení

veci uložiť popri treste aj ochrannú výchovu. Stalo sa to v niekoľkých veciach okresných súdov v Prešove, Spišskej Novej Vsi, Zvolene a Obvodného súdu Bratislava 2.

Súdy v obidvoch národných republikách ukladali ochranné liečenie mladistvým v súlade so zákonom. Ochranné protialkoholické liečenie ukladali vo veciach, v ktorých uloženie tohto ochranného opatrenia navrhli aj znalci-psychiatri, ktorí zistili u mladistvého vznikajúcu chorobnú závislosť na alkohole. Táto správna prax súdov je v súlade s názorom, ktorý k tejto problematike vyslovilo trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSSR v správe o zhodnotení účasti súdov na boji proti kriminalite páchanej v dôsledku alkoholizmu a inej drogovej závislosti páchatelov, s osobitným zameraním na ukladanie a výkon ochranného liečenia podľa § 72 odst. 2 písm. b) Tr. zák. č. [Tjpf 70/76](#), uverejnenej pod č. 46/1977 Zb. rozh. tr. V tejto správe trestné kolégium usmernilo súdy, že nutnosť ochranného protialkoholického liečenia môže niekedy nastať aj u osoby, ktorá je síce ešte len v druhom štádiu alkoholizmu, u ktorej však vzhľadom na progresívny vývoj už vzniká chorobná závislosť na alkohole. A takýto vývoj vzniká predovšetkým u mladistvých.

Pri kontrolnom prieskume sa nezistil prípad, v ktorom by prichádzalo do úvahy uloženie ochranného, najmä protialkoholického liečenia a súdy ho neuložili.

Presvedčivosť odôvodnenia rozsudku zvyšuje jeho výchovný a preventívny účinok. Preto zákonná požiadavka, aby rozsudok bol jasne, stručne a presvedčivo odôvodnený, má osobitý význam v konaní proti mladistvým.

Odôvodnenie výrokov o trestoch a ochranných opatreniach je stále na nízkej úrovni. Podľa poznatkov Najvyššieho súdu SSR úroveň odôvodnenia písomných vyhotovení rozsudkov krajských súdov a Mestského súdu v Bratislave ako súdov prvého stupňa bola vyššia ako odôvodnenia písomných vyhotovení rozsudkov okresných (obvodných) súdov, ktoré väčšinou nezodpovedali požiadavkám ustanovenia § 125 Tr. por.

Pri odôvodnení výroku o treste súdy venovali väčšinou pozornosť hodnoteniu mladistvého, menej sa však zaoberali ostatnými hľadiskami rozhodujúcimi pre určenie konkrétneho stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť v zmysle § 3 odst. 4 Tr. zák., najmä mierou zavinenia, pohnútkou činu, okolnosťami, za ktorých bol čin spáchaný, ako aj príčinami, ktoré viedli mladistvého k spáchaniu trestnej činnosti a podmienkami, ktoré mu umožnili jej spáchanie.

Uloženie nepodmienečného trestu odňatia slobody sa u mladistvého spravidla odôvodňuje presvedčivejšie ako uloženie trestov nespojených s odňatím slobody. Podmienečný trest odňatia slobody, ktorý bol uložený podľa § 58 odst. 1 písm. a) Tr. zák., sa často odôvodňuje len osobou mladistvého a nie okolnosťami prípadu. U tohto trestu sa vo väčšine prípadov náležite neodôvodňuje dĺžka skúšobnej lehoty. U trestu nápravného opatrenia a peňažitého trestu sa v rozsudkoch súdov – ako to pri prieskume zistil Najvyšší súd ČSR – často neuvádza, či je mladistvý zárobkovo činný; splnenie tejto podmienky v zmysle § 78 Tr. zák. vyplývalo iba z obsahu spisu. U týchto trestov sa dostatočne neodôvodňuje ich výmera a u trestu nápravného opatrenia ani výška zrážky z odmeny patriacej za prácu.

Malú pozornosť venovali súdy v SSR odôvodneniu výrokov o ochranných opatreniach, v ČSR bola zistená uspokojivá situácia iba pri odôvodňovaní ochrannej výchovy.

VII.

Vykonávacie konanie

Vo veciach mladistvých venujú súdy spravidla náležitú pozornosť aj konaniu po právoplatnosti rozhodnutí.

Predovšetkým dbajú na to, aby nedochádzalo k prietahom pri nariaďovaní výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody. V tomto smere sú chyby celkom ojedinelé. Tak napr. vo veci Mestského súdu v Košiciach bol mladistvému uložený nepodmienečný trest odňatia slobody vo výmere šesť mesiacov; rozsudok sa stal právoplatným dňa 3. 8. 1987, ale výkon trestu bol nariadený až 2. 12. 1987.

Prietahy vo vykonávacom konaní neboli zistené ani vo veciach, v ktorých bol uložený trest peňažitý, event. trest nápravného opatrenia.

Pri podmiennečnom odsúdení mladistvých a sledovaním ich správania v skúšobnej dobe sa niektoré súdy spytujú na správanie mladistvých až po uplynutí jedného roku, iné častejšie, väčšinou v polročných intervaloch. So zreteľom na priemerne kratšiu skúšobnú dobu u odsúdených mladistvých je iste správnejšia prax tých súdov, ktoré sa spytujú na správanie mladistvých častejšie.

Pokiaľ boli odsúdeným mladistvým uložené primerané obmedzenia v zmysle ustanovení § 59 odst. 2 a § 44 odst. 4 Tr. zák., súdy sledovali, ako mladistvý plnia tieto opatrenia a keď zistili, že mladiství uložené obmedzenia nerešpektujú, z tejto skutočnosti vyvodzovali príslušné závery. Napr. Okresný súd v Moste rozhodol, že sa podmiennečne odložený trest odňatia slobody vykoná, lebo mladistvý mal neodôvodnené absencie v zamestnaní, hoci mu bolo podľa § 59 odst. 2 Tr. zák. uložené riadne plniť povinnosti vyplývajúce z pracovného pomeru.

Takisto pri nariaďovaní výkonu ochrannej výchovy a ochranného liečenia u mladistvých postupovali súdy bez prietahov. Prekážkou realizácie včas nariadeného výkonu týchto ochranných opatrení býva však často, najmä u ochrannej výchovy, nedostatočná kapacita príslušných zariadení, takže k výkonu dochádza veľa ráz až po uplynutí jedného roka, niekedy dokonca i dlhšej doby. Včasná realizácia ochrannej výchovy bola zistená skôr výnimočne; tak to bolo napr. vo veciach Okresného súdu v Žiline a súdov Juhomoravského kraja.

Prieskumom sa zistilo, že v hodnotenom období sa v ČSR podstatne zlepšila činnosť a aktivita sociálnych kurátorov, ktorí sú v niektorých okresoch už ustanovení špeciálne pre agendu mladistvých, a najmä po výkone nepodmienečného trestu odňatia slobody venujú mladistvým zvýšenú starostlivosť. Ich snaha však niekedy stroskotáva na nezáujme samých mladistvých či na nesprávnom prístupe niektorých organizácií, ktoré sa bránia prijatia potrestaných mladistvých do pracovného pomeru. Najvyšší súd SSR konštatuje, že zistené poznatky neumožňujú formulovať závery o rozsahu a efektívnosti starostlivosti, ktorú sociálni kurátori poskytujú mladistvým po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody.

Rozdielne poznatky o súdnej praxi medzi obidvoma národnými republikami boli zistené ohľadne zahladzovania odsúdenia mladistvých podľa § 87 odst. 1 Tr. zák. Súdy v ČSR rozhodujú o zahladení odsúdenia väčšinou včas a prietahy sa vyskytovali len v menšej miere, napr. na Okresnom súde v Českej Lípe. Naproti tomu v SSR prevládajú veci, v ktorých súdy v rozpore s požiadavkou § 87 odst. 1 Tr. zák. nerozhodujú o zahladení odsúdenia mladistvého ihneď po výkone trestu odňatia slobody; správna prax bola zistená len na okresných súdoch v Liptovskom Mikuláši, Rimavskej Sobote, Topolčanoch, Zvolene a na Obvodnom súde Bratislava 4.

Prípady postupu súdov podľa § 82 odst. 2, § 87 odst. 2, 3 a § 85 odst. 3, 5, 6 Tr. zák. sa v hodnotenom období v preskúmaných veciach prakticky nevyskytli, takže nemožno v tomto smere robiť všeobecné závery o úrovni súdnej praxe.

Celkove však zistené poznatky nasvedčujú tomu, že napriek rozsiahlej preventívno-výchovnej činnosti orgánov trestného konania zameranej tiež na otázky súčinnosti so spoločenskými organizáciami zostáva táto súčinnosť stále na nevyhovujúcej úrovni.

VIII.

Súčinnosť súdov so spoločenskými organizáciami

Podľa poznatkov z prieskumu je stav súčinnosti súdov so spoločenskými organizáciami v konaní proti mladistvým naďalej neuspokojivý. Z inštitútov trestného poriadku týkajúcich sa tejto súčinnosti sa tejto súčinnosti sa využíva v podstate iba záruka spoločenských organizácií za nápravu mladistvého obvineného, aj tá nie veľmi často. Využitie ostatných možností súčinnosti je už celkom zanedbateľné.

Treba pritom konštatovať, že tak orgány prípravného konania, ako i väčšina okresných súdov zvyšujú svoju aktivitu v oblasti súčinnosti so spoločenskými organizáciami, výrazné zlepšenie sa však nepodarilo dosiahnuť. Výsledky prieskumu naznačujú, že jednou zo základných príčin tohto stavu je nedostatok záujmu o spoluprácu zo strany príslušných spoločenských organizácií. Táto skutočnosť je zarážajúca osobitne u orgánov SZM, lebo ide o konanie proti mladistvým, a preto by bolo možné práve od mládežníckej organizácie očakávať vyššiu aktivitu v uvedenom smere. V tejto súvislosti treba kladne hodnotiť prístup niektorých súdov, ktoré spracovali a poslali organizáciám SZM v okrese metodickú príručku o formách súčinnosti súdov so spoločenskými organizáciami v trestnom konaní (napr. Okresný súd v Břeclave a obvodný súd Praha-východ). Súdby tiež pravidelne zasielajú OV SZM jeden odpis rozsudku o odsúdení mladistvého, v niektorých prípadoch priamo so žiadosťou o výchovné spolupôsobenie. Tento orgán ale spravidla na dané podnety nijako nereaguje. Pokiaľ ide o žiadosti o výchovné pôsobenie, správne postupujú tie súdy, ktoré tieto žiadosti formulujú individuálne s prihliadnutím na osobu mladistvého a na charakter jeho trestnej činnosti.

IX.

Plnenie Súboru opatrení na zvýšenie účinnosti ochrany mládeže pred protispoločenskou činnosťou

Podľa poznatkov získaných z prieskumu súdy venujú trvalú pozornosť úlohám vyplývajúcim zo Súboru opatrení orgánov činných v trestnom konaní na obmedzenie trestnej a inej protispoločenskej činnosti mládeže na roky 1986 až 1990. V SSR bol pod názvom „Súbor aktivít na posilnenie ochrany detí a mládeže pred negatívnymi javmi na roky 1986 až 1990“ vydaný obdobný dokument, ktorý bol po prerokovaní schválený uznesením vlády SSR zo 4. 1. 1986 č. 18 a uznesením Predsedníctva ÚV KSS z 19. 3. 1986. Tento dokument má širší záber, lebo okrem orgánov činných v trestnom konaní sa vzťahuje aj na ďalšie orgány a inštitúcie. Súdby sa zamerali aj na plnenie úloh, ktoré pre nich vyplynuli zo záverov Predsedníctva ÚV KSČ zo 4. 2. 1987, týkajúcich sa komplexu zásadných preventívnych opatrení v záujme zvýšenia účinnosti boja proti alkoholizmu a iným toxikomániám.

Úroveň plnenia týchto úloh je na jednotlivých súdoch rozdielna. Možno však konštatovať, že prevažujú pozitívne výsledky. Všetky súdy pravidelne vyhodnocujú poznatky o príčinách a podmienkach trestnej činnosti mladistvých v celoročných rozboroch a prijímajú opatrenia na ďalšie skvalitnenie svojej rozhodovacej a preventívnej činnosti. Uvedená problematika sa pravidelne zaraďuje na program rokovania rozšírených medzirezortných porád a gremiálnych porád, na ktoré sa spravidla prizývajú zainteresované rezorty. Získané poznatky, prípadne návrhy opatrení sa odovzdávajú príslušným stranickým a štátnym orgánom i hospodárskym a spoločenským organizáciám, najmä ROH a SZM. Súdby by však mali i v konkrétnych veciach dávať spoločenským organizáciám viac podnetov smerujúcich na odstránenie podmienok a kriminogénnych faktorov trestnej činnosti mladistvých v oblasti plnenia pracovných povinností, boja proti požívaniu alkoholu, zneužívania liekov a iných látok s psychotropnými účinkami, resp. iných vplyvov, ohrozujúcich harmonickú výchovu mládeže.

Okresné súdy v Rimavskej Sobote, Prešove, Trnave, Leviciach a Obvodný súd Bratislava 2 sa aj v hodnotenom období zúčastňovali na realizácii programu usmerňovacej sociálnej prevencie. Poznatky získané v súvislosti s rozhodovaním o trestnej činnosti mladistvých vyhodnocujú, zovšeobecňujú a

predkladajú rady ONV komisii sociálnej prevencie, prípadne priamo jednotlivým štátnym orgánom a hospodárskym organizáciám na riešenie zistených problémov a na prijatie vhodných opatrení.

V preskúmaných veciach väčšinou neprichádzala do úvahy signalizačná povinnosť súdu podľa § 184 odst. 1 Tr. por., lebo z obsahu spisu nevyplyvali také okolnosti, ktoré by mohli postup súdu podľa tohto zákonného ustanovenia odôvodniť, prípadne na zistené nedostatky alebo závary už upozornil niektorý orgán činný v trestnom konaní. Najvyššie súdy republík i Najvyšší súd ČSSR v rámci svojej dozorovej činnosti sústavne orientujú nižšie súdy, aby zvýšili svoju aktivitu pri podávaní signalizácie, a to hlavne tam, kde ostatné orgány činné v trestnom konaní, najmä orgány objasňovania, svoju signalizačnú povinnosť nesplnili.

Súdy vykonávali signalizácie spravidla vo veciach, v ktorých zistili, že personál pohostinských zariadení v rozpore s ustanovením § 9 odst. 1 písm. a) zák. č. 120/1962 Zb. o boji proti alkoholizmu podával alkoholické nápoje mladistvým, ktorí potom pod ich vplyvom páchali trestnú činnosť. Upozornenia posielali predovšetkým organizáciám Reštaurácie, resp. Jednota SD. Takto postupovali napr. okresné súdy v Nitre, Liptovskom Mikuláši, Poprade, Spišskej Novej Vsi, Bratislava-vidiek a Obvodný súd Bratislava 1. Ojedinele sa vyskytli upozornenia adresované národnému výboru, ktoré sa týkali predaja alkoholických nápojov mladistvým súkromníkmi (Obvodný súd Bratislava 4), prípadne podávania a predaja týchto nápojov mladistvým na diskotékach (Okresný súd Bratislava-vidiek).

V SSR sa zistili prípady, v ktorých súdy mali vykonať signalizáciu, ale tak neurobili. Napr. vo veci Mestského súdu v Košiciach prichádzala do úvahy signalizácia o porušení zák. č. 120/1962 Zb., lebo personál pohostinského zariadenia umožnil mladistvému vypíť 13 dvanásťstupňových pív; v opilosti potom spáchal trestný čin lúpeže podľa § 234 odst. 1 Tr. zák.

Ako sme už uviedli, súdom sa stále ešte nedarí pôsobiť, aby sa zvyšovala účasť spoločenských organizácií na trestnom konaní. Najvyšší súd ČSR poukazuje najmä na to, že na niektorých súdoch sú ešte rezervy vo využívaní všetkých možností na skvalitnenie a prehĺbenie spolupráce súdov so spoločenskými organizáciami. Napriek tomu prevážna väčšina súdov označila za jednu z hlavných príčin neplnenia tejto úlohy práve pasivitu spoločenských organizácií, najmä Socialistického zväzu mládeže.

Na vyššej úrovni je spolupráca s národnými výbormi, najmä s odborom sociálnych vecí – orgánom povereným starostlivosťou o mládež – a sociálnymi kurátormi. Tomu nesporne napomáha skutočnosť, že celý rad sudcov vybavujúcich agendu mladistvých aktívne pracuje v rôznych správnych komisiách, napr. v komisii pre postpenitenciárnu starostlivosť alebo v komisii starostlivosti o rodinu a mládež.

Oznámenia národným výborom o porušovaní ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) podľa § 13 písm. b) zák. č. 60/1961 Zb. a ustanovení zák. č. 120/1962 Zb. uskutočňovali predovšetkým orgány prípravného konania. Súdy takéto oznámenie robili len ojedinele. To sa stalo napr. v niektorých veciach okresných súdov v Liptovskom Mikuláši a Zvolene, ktoré podali oznámenie na národný výbor voči svedkovi, ktorý mladistvému podal alkoholické nápoje, resp. orgánu starostlivosti o rodinu a mládež o alkoholizme rodičov mladistvého a o nevhodnom prostredí, v ktorom mladistvý žije a vyrastá, prípadne išlo o oznámenie vedúcemu hospodárskej organizácie, ktorej zamestnanci požívali alkohol v pracovnom čase. v niekoľkých veciach Okresného súdu v Leviciach orgány trestného konania upozornili zdravotnícke zariadenie na prípady toxikománie mladistvých.

Napriek dosiahnutým pozitívnym výsledkom je potrebné, aby súdy ešte viac prehĺbili svoju preventívno-výchovnú činnosť, lebo v súčasnej etape prestavby našej spoločnosti výchova celej našej mladej generácie je nanajvýš aktuálna.

Zaujímavé poznatky o práci sociálnych kurátorov získal Najvyšší súd ČSR od Ministerstva

zdravotníctva a sociálnych vecí ČSR. Uvádza, že úroveň a efektívnosť ich pôsobenia je v jednotlivých okresoch veľmi rozdielna. Negatívne je ovplyvnená predovšetkým nedostatočným kádrovým zabezpečením. Napr. pri 25 ONV nie je starostlivosť o ťažko vychovateľnú mládež vyčlenená ako špecializovaná činnosť vyžadujúca prácu kvalifikovaného pracovníka. Viaceré národné výbory neuspokojivým spôsobom riešili problém, keď do tejto funkcie iba formálne ustanovili pracovníčku z doterajšieho stavu pracovníkov na úkor ďalšej sociálnej starostlivosti o deti. V súčasnosti v celej ČSR nepracuje vo funkcii sociálneho kurátora ani jediný muž, čo sa považuje za výrazný nedostatok i so zreteľom na to, že u delikventnej mládeže prevažujú chlapci. Pre veľký počet ťažko vychovateľných detí a mladistvých, vedených v evidencii národných výborov, nemožno hovoriť o systematickej práci

s jednotlivými maloletými. Zvýšená starostlivosť sa maloletému venuje spravidla len bezprostredne po zistení jeho protiprávneho konania. Efektívnosť činnosti sociálnych kurátorov sa výrazne znižuje nedostatočnou spoluprácou a neraz až neochotou zo strany spoločenských organizácií (napr. PO SZM, SZM, ROH na pracovisku rodičov maloletého). Obdobné nedostatky sa prejavujú aj na úseku postpenitenciárnej starostlivosti. Sociálni kurátori sa sústreďujú len na zistenie najdôležitejších potrieb mladistvého, t. j. na dokončenie jeho prípravy na povolanie, zabezpečenie vhodného pracovného umiestnenia, prípadne ubytovania.

Otázkam boja proti kriminalite mládeže venujú už dlhší čas systematickú pozornosť aj ministerstvá školstva, mládeže a telesnej výchovy v oboch národných republikách. Napr. uvedené ministerstvo v ČSR spracovalo správu o súčasnom stave zabezpečenia kapacít výchovných ústavov pre deti a mládež, v ktorom sa zaoberalo školskými zariadeniami pre výkon ústavnej a ochrannej výchovy. V tejto správe okrem iného uviedlo, že v súčasnej dobe je v starostlivosti rezortu vyše deväť tisíc detí a mladistvých, z toho kapacita k 31. 10. 1986 bola v diagnostických ústavoch pre mladistvých 134 miest a vo výchovných ústavoch pre mladistvých 1213 miest. Závažné je najmä konštatovanie, že v poslednom období spoločenské požiadavky na umiestnenie maloletých do výchovných zariadení majú vzostupnú tendenciu v prípadoch výchovne nenarušených detí a naopak trvale a výrazne sa zvyšuje počet ťažko vychovateľných mladistvých, ktorých treba zaraďovať do výchovných ústavov. V dôsledku tohto vývinu sa situácia rieši znižovaním kapacít detských domovov a zvyšovaním počtu výchovných ústavov pre mladistvých. Hoci sa od roku 1973 tento počet zvýšil z 11 na 21 a novo bol založený i jeden diagnostický ústav pre mládež, ani zvýšené kapacity neumožňujú v plnom rozsahu realizáciu súdom nariadenej ústavnej výchovy či uloženej ochrannej výchovy mladistvým. Situácia v kapacitách výchovných zariadení v jednotlivých krajoch ukazuje na potrebu takmer dvojnásobného počtu miest pre mladistvých oproti stavu, ktorý sa po celkovom doterajšom úsilí dosiahol. Zabezpečenie dostatočnej siete a kapacít výchovných ústavov pre mládež pre obdobie do roku 1990 a s výhľadom do roku 1995 bolo pre svoju závažnosť zaradené ako jedna z hlavných úloh tohto rezortu po XVII. zjazde KSČ.

Záver

Zvýšená a sústavná pozornosť, ktorú venuje naša socialistická spoločnosť výchove mladej generácie, sa ešte v celej čs. federácii výraznejšie neprejavila pri obmedzovaní a potlačovaní kriminality mladistvých. Počet mladistvých odsúdených v roku 1987 oproti roku 1983 síce v ČSSR poklesol o 3,8 %, ale tento stav pozitívne ovplyvnilo iba zníženie počtu mladistvých odsúdených v SSR o 29,2 %; v ČSR sa vykazujú zvýšenie o 9,4 %.

Skladba trestnej činnosti mladistvých sa oproti predchádzajúcemu obdobiu podstatne nezmenila a koncentruje sa do niekoľkých úsekov. Mladiství sa najčastejšie dopúšťajú majetkových deliktov.

Ani normy trestnej činnosti mladistvých sa v podstate nezmenili. V sledovanom období sa prejavil častejší výskyt šikanovania a vydierania, ktoré páchali mladiství prevážne v internátnych zariadeniach. Za novú formu trestnej činnosti mladistvých sa v ČSR označujú prípady falšovania

občianskych preukazov.

Medzi hlavné príčiny kriminality mladistvých aj naďalej patrí ich zanedbaná výchova. Podmienky páchania trestnej činnosti mladistvých spočívajú hlavne v možnosti pomerne ľahkého získania alkoholických nápojov. Páchanie majetkových deliktov im v značnej miere umožňujú i sami poškodení, ktorí sa nedostatočne starajú o bezpečnosť svojich vecí.

Podľa poznatkov získaných z prieskumu sa konanie proti mladistvým stále udržiava na dobrej úrovni. Ojedinelé chyby sa vyskytli pri zisťovaní príčin a podmienok trestnej činnosti mladistvých, a to najmä v prípadoch, keď sa mladiství dopustili trestnej činnosti pod vplyvom alkoholu alebo iného omamného prostriedku. Je potrebné, aby súdy venovali týmto otázkam náležitú pozornosť, lebo nebezpečenstvo hroziace mládeži v podobe event. návyku na alkohol či iné omamné látky nemožno podceňovať.

V konaní proti mladistvým orgány činné v trestnom konaní v podstate rešpektujú všetky osobitné procesné predpisy. Na požadovanej úrovni však nie je spolupráca týchto orgánov s orgánmi starostlivosti o mládež. Súdy, najmä v ČSR, niekedy robia chyby pri postupovaní vecí mladistvých podľa § 295 Tr. por.

Pri právnom posudzovaní trestnej činnosti mladistvých súdy postupujú v súlade so zákonom. Oproti predchádzajúcemu obdobiu sa výrazne zlepšila prax súdov pri hodnotení stupňa spoločenskej nebezpečnosti s prihliadnutím na ustanovenie § 75 Tr. zák. Pochybenia boli zistené iba pri posudzovaní tzv. drobných lúpeží, ktoré sa niekedy kvalifikujú ako trestný čin vydierania podľa § 235 Tr. zák.

Prax súdov pri ukladaní trestov mladistvým je spravidla správna. Princípy individualizácie a diferenciacie prostriedkov na dosiahnutie účelu Trestného zákona sa v podstate správne uplatňujú. Využívanie celého systému trestov sa napriek niektorým rozdielom v obidvoch národných republikách zlepšuje.

Mladistvým páchatelom sa ukladajú v prevažnej miere tresty bez odňatia slobody, najmä podmienené tresty odňatia slobody.

V hodnotenom období klesal počet i podiel nepodmienečných trestov odňatia slobody uložených mladistvým; tento stav ovplyvnilo ukladanie tohto druhu trestu v SSR. Tieto tresty ukladajú súdy mladistvým len za závažné trestné činy alebo značne narušeným mladistvým.

Stále pretrváva nedostatok, že súdy v prípadoch podmieneného odsúdenia alebo trestu nápravného opatrenia nevyužili možnosť uložiť podľa § 59 odst. 2, resp. § 44 odst. 4 Tr. zák. primerané obmedzenia a povinnosti smerujúce k tomu, aby mladistvý viedol riadny život pracujúceho človeka.

Mierne sa znížil počet mladistvých, u ktorých sa upustilo od potrestania. Pri upustení od potrestania sa tiež málo využíva možnosť požiadať spoločenskú organizáciu o výchovné spolupôsobenie.

K veľmi malému zníženiu došlo aj pri ochrannej výchove a ochrannom liečení, i keď sa v ČSR mierne zvýšil počet týchto ochranných opatrení uložených mladistvým.

Odôvodnenie písomného vyhotovenia rozsudkov, najmä okresných súdov, pomerne často nezodpovedá požiadavkám ustanovenia § 125 Tr. por., čím sa oslabuje výchovný a preventívny účinok i vecne správnych rozhodnutí.

Kladne možno hodnotiť súdnu prax vo veciach mladistvých pokiaľ ide o vykonávacie konanie. Problémom zostáva výkon ochranných opatrení, predovšetkým ochrannej výchovy, a to s ohľadom na

nedostatočnú kapacitu príslušných zariadení. Nedostatky, najmä v SSR, sa vyskytujú pri rozhodovaní podľa § 87 odst. 1 Tr. zák. o zahľadení odsúdenia mladistvého po výkone trestu odňatia slobody.

Nadalej nie je uspokojivý stav súčinnosti súdov so spoločenskými organizáciami, i keď orgány činné v trestnom konaní značne zvýšili svoju aktivitu v uvedenej oblasti. Príčinou je najmä malý záujem o spoluprácu zo strany príslušných spoločenských organizácií, najmä SZM.

Pri plnení Súboru opatrení na zvýšenie účinnosti ochrany mládeže pred protispoločenskou činnosťou sa dosiahli pozitívne výsledky. Napriek týmto výsledkom je potrebné, aby súdy ešte viac prehĺbili svoju preventívno-výchovnú činnosť, lebo v súčasnej etape prestavby našej spoločnosti je výchova celej našej mladej generácie nanajvýš aktuálna.